รู้ รักสามัคคี

รู้ รักสามัคคี

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ)
วัดบวรนิเวศวิหาร
รวบรวม เรียบเรียง

กองทุนไตรรัตนานุภาพ
เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

รู้ รักสามัคคี

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ)

รวบรวม เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๖ ๑๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ครั้งที่ ๒ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๐ ๔,๐๐๐ เล่ม

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

พระตำหนักล่าง วัดบวรนิเวศวิหาร

โทร.๒๘๑-๒๑๓๙ โทรสาร ๒๘๑-๓๖๗๕

กองทุนไตรรัตนานุภาพ

เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คณะกุฏิ วัดบวรนิเวศวิหาร โทร.๒๘๑-๙๕๑๐

พิมพ์ที่ **พรศิวการพิมพ์**

๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ โทร.๕๓๙-๘๖๓๒

คำนำ
พิมพ์ครั้งที่ ๒

หลังจากได้พิมพ์หนังสือเรื่อง **รู้ รักสามัคคี** เล่มนี้ไปเมื่อเดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ จำนวน ๑๗,๐๐๐ เล่ม โดยหน่วยงานการกุศลสองหน่วยคือ **ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย** และ **กองทุนไตรรัตนานุภาพ** เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา กาลเวลาได้ผ่านมาตามลำดับ จนลุพุทธศักราช ๒๕๔๐ รวมเวลา ๔ ปีแล้ว พระราชดำรัสที่ตรัสในคราวนั้น มีข้อความสำคัญคือคำว่า **รู้ รักสามัคคี** หลักฐานที่กล่าวอ้างวันเวลาที่รับสั่งตามความเป็นจริงแล้วรับสั่งในพระราชพิธีสวนสนามของทหาร ๓ เหล่าทัพในวันที่ ๓ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ แล้วทรงนำมาทบทวนในมหาสมาคมคืนวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖ เวลาที่นำมากล่าวอ้างกลายเป็นวันที่ ๖ ธันวาคม ไป จึงต้องขออภัยต่อท่านผู้อ่านย้อนหลังในความผิดพลาด ณ จุดนี้ด้วย ข้อความตรงอื่นไม่มีปัญหาที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งในการพิมพ์ครั้งนี้ได้แก้ไขให้ถูกต้องตรงตามจริงแล้ว

หนังสือนี้แม้จะพิมพ์ไปจำนวนมาก ส่วนมากแล้วจะเป็นการเผยแพร่เป็นธรรมทาน ด้วยความมุ่งหมายที่จะย้ำเตือนใจชาวไทยให้**ตระหนักในสามัคคีธรรม** แต่จากบัดนั้นถึงบัดนี้

หนังสือแจกหมดไปแล้ว แต่อาการที่แสดงให้เห็นถึง ***ความรู้ ความรัก ความสามัคคี กลับพลามัว และขาดแคลนยิ่ง*** ขาดแคลนจนลามปามเข้าไปแม้ในร่มเงาของพระศาสนา ของคณะบุคคลที่ได้ชื่อว่า **เป็นศาสนทายาท สภาพของต่างคนต่างอยู่ ต่างตัวต่างดีต่างมีวิชา ต่างตัวต่างกลัววิชาเทียมกัน** ลักษณะไม่พึงปรารถนา และสร้างปัญหาให้แก่ชาวโลกมาตลอดกาลยาวนาน คือ **ไฟในนำออก ไฟนอกนำเข้า สาวไส้ให้กากิน เป็นดาบที่ถูกยืมไปเพื่อฆ่ากันเอง** เป็นต้น กระจายตัวเองออกไปทุกระดับ จนแม้แต่ใครก็ตามที่เข้ามาทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน จะต้องถูกโยกโคลง จนกลายเป็นการบั่นทอนกันเองภายในชาติ ในศาสนา ในขณะเดียวกันหากเราได้ติดตามนัยแห่งพระราชดำรัสพระบรมราโชวาทตลอดระยะเวลา ๔ ปีที่ผ่านมา คงมีนัยแห่งการเน้นย้ำสามัคคีธรรมในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดมาและน่าจะตลอดไป

เนื่องจากหนังสือเรื่อง **รู้ รักสามัคคี** เล่มนี้เป็นผลงานการรวบรวม เรียบเรียง โดยยึดโยงอยู่กับพระพุทธดำรัส คติธรรม สุภาษิตจากโบราณบัณฑิตทั้งหลาย เมื่อมองเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเทียบเคียงกับข้อความในหนังสือเห็นว่า ยังทันสมัยร่วมสมัย และนำสมัยอยู่ หากจะพิมพ์เผยแพร่ต่อไปอีกโดยไม่ต้องแก้ไขเนื้อหาสาระอะไร คงเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามสมควรแก่ฐานะ

พอดีมีเรื่องที่ต้องปรารภกระทำหลายเรื่องคือ

ภารกิจของศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และกองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแพร่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในการเผยแผ่ศาสนธรรม เมื่อสังคมพุทธยังขาดแคลนสามัคคีธรรม การเผยแพร่ศาสนธรรมที่เน้นย้ำสามัคคีธรรม จึงต้องทำต่อเนื่องกันไป หนังสือเรื่องนี้ขาดคราวลงจึงต้องพิมพ์เสริมตามสมควรแก่กาล โอกาส คือ

มีการประชุมพระสังฆาธิการที่วัดธรรมบูชา อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในฐานะที่เป็นลูกทักษิณ ท่านเจ้าคณะภาคขอให้ไปช่วยบรรยายเรื่อง **ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา** เห็นว่า ถ้ามีอะไรไปฝากพระสังฆาธิการเหล่านั้นบ้างน่าจะเป็นการดี

ในขณะเดียวกัน **พระมหาจิรพล อธิจิตฺโต ป.ธ.๗ ศน.บ.** ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ที่หนังสือพิมพ์นำชื่อไปลงว่าได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระโสภณคณาภรณ์** เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๖ แล้ว แต่กลับเป็นคลื่นกระทบฝั่งไป ๔ ปี ปีนี้เธอได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพระราชาคณะที่ **พระโสภณคณาภรณ์** ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐ นี้ ควรจะมีอะไรถวายให้เธอแจกแก่ท่านที่มาแสดงมุทิตาจิต ตามสมควรแก่ฐานะของอาจารย์กับศิษย์ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง **รู้ รักสามัคคี** เล่มนี้ถวาย

จำนวนหนึ่ง ด้วยความหวังว่า **ตัวตนของพระโสภณคณาภรณ์เอง คงเป็นโสภณคณาภรณ์สมนาม** อย่างที่เธอเคยเป็นมาและให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ในขณะเดียวกันปรารถนาที่จะเห็นสังคมไทย สังคมพุทธ มีความตระหนักในคุณธรรมคือ **ปัญญา เมตตา** อันเป็นที่มา ลักษณะ อาการของความสามัคคีแพร่หลายเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้นในการปฏิบัติภารกิจเพื่อตนเอง ตระกูลวงศ์ สังคม

แน่นอน นี่คือความมุ่งหวัง ที่คาดหวัง แม้รู้ว่ายากจะเกิดผลตามที่ต้องการ แต่นี่คือภารกิจของพุทธบริษัทที่จะต้องแสดงออกซึ่งเมตตาทางกาย วาจา ใจ ต่อเพื่อนพุทธบริษัท สหธรรมิกอยู่เสมอและต่อเนื่องตามกำลังความสามารถ

ภารกิจของหน่วยงานการกุศล ธรรมบรรณาการต่อพระสังฆาธิการ มุทิตาต่อพระเถระที่มีความรู้ ความสามารถ ความคิดอ่าน คุณธรรม เหมาะควรแก่การยกย่อง การเผยแผ่พระสัทธรรม อันเป็นภารกิจที่ชาวพุทธควรทำ **ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย** และ**กองทุนไตรรัตนานุภาพ** ***เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา*** ได้ทำแล้วตามควรแก่ฐานะ อันเป็นการสืบสานพระพุทธดำรัสที่ตรัสก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานที่ว่า

กิจใดที่ศาสดาผู้เอ็นดู จะพึงทำต่อเธอทั้งหลายผู้สาวก ตถาคตได้ทำแล้ว

แต่การศึกษา การปฏิบัติ การสัมผัสผลของการศึกษา การปฏิบัติเป็นภารกิจของเหล่าสาวกฉันใด การสืบสานงานของพระ

พุทธเจ้าคงมาจบลงที่การเผยแผ่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง แต่ผลประโยชน์จะเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ สารัตถะแห่งศาสนธรรมเหล่านั้นหรือไม่ เป็นภาระหน้าที่ของผู้รับเอกสารเล่มนี้มาเป็นสำคัญ

ในนามของ**ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย** และ**กองทุนไตรรัตนานุภาพ** ***เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา*** หวังว่าหนังสือเรื่อง **รู้ รักสามัคคี** เล่มนี้ คงสามารถอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้รับมาตามสมควร

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดดลบันดาลอภิบาลรักษา ให้ทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดพิมพ์ เผยแพร่ สนับสนุนภารกิจของหน่วยงานกุศลทั้งสอง ได้ประสบความสุขกายสบายใจ ปราศจากทุกข์ โศก โรค ภัย มีความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมเป็นนิตย์เทอญ

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ)

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย
สำนักกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพ
โทร.๒๘๑-๒๑๓๙ โทรสาร ๒๘๑-๓๖๗๕
กองทุนไตรรัตนานุภาพ เพื่อการศึกษา การเผยแผ่
และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
คณะกุฎี วัดบวรนิเวศวิหาร โทร.๒๘๑-๙๕๑๐

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ ๑

หลังจากได้ยินพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อคืนวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ รู้สึกตื่นเต้นเป็นพิเศษกับประโยคที่ว่า **รู้รักสามัคคี** เพราะรู้สึกว่าเป็นประโยคพิเศษ ทำให้มองเห็นทั้งเหตุ ผล อาการ ของความสามัคคี และวิถีชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนา เพราะคำว่า **รู้** คือปัญญา **รัก** ในขั้นต่อไปคือเมตตา อันเป็นธรรมะที่มีเนื้อหาในทางปฏิบัติครอบคลุมโลกทั้งปวงเอาไว้ ตามพระพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า

ปญฺญา โลกสฺมึ ปชฺโชโต *ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก*
โลโก ปตฺถมฺภิกา เมตฺตา *เมตตาเป็นธรรมค้ำจุนโลก*

แต่เมื่อกล่าวโดยหลักของการปฏิบัติแล้ว ขอเพียงพัฒนาปัญญาขึ้นไปได้เท่านั้น กิเลสชื่อต่าง ๆ ก็จะหมดสิ้นไป ใจจะกอปรด้วยความบริสุทธิ์จากกิเลส และมองสัตวโลกด้วยเมตตา กรุณา อันหมายถึงใจที่สามารถพัฒนา

ปัญญาคือความรู้ให้สมบูรณ์ หรือแม้อยู่ในระดับบริหารตนได้ ใจจะบริสุทธิ์ขึ้น ช่วยให้สามารถสัมผัสพระพุทธคุณ คือ ปัญญา บริสุทธิ์ เมตตา กรุณาได้ตามลำดับนั้น คือความเป็นชาวพุทธที่แท้จริง

สังเกตว่า หลังจากพระราชดำรัสประโยคนี้ เป็นที่ปรากฏแก่สังคม มีการพูดถึง กล่าวขวัญถึงกันมาก รอดูว่าน่าจะมีใครคนใดคนหนึ่ง นำเอาข้อความนี้ไปขยายความ เพื่อช่วยกันเสริมสามัคคีภายในชาติให้มั่นคงมากขึ้น แต่พอเหตุการณ์เดือนพฤษภาคมที่สืบเนื่องจากงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวิสาขบูชา เกิดความรุนแรงมาตั้งแต่ก่อนงานและหลังจากผ่านการทำพิธีวิสาขบูชาไปแล้ว ชนิดที่เรียกว่า เปลวเทียน ควันธูป ยังไม่ทันจาง ความรุนแรงที่ไม่น่าจะเกิดก็เกิดขึ้น ทำให้ท้อใจว่า ขนาดพระราชดำรัสยังไม่มีการรับไปปฏิบัติสำหรับคนบางพวก เราเป็นใครจะไปพูดให้เขาเกิดความสามัคคีกันได้ จึงยับยั้งความคิดที่จะเรียบเรียงเรื่อง **รู้รักสามัคคี** เอาไว้

แต่มีท่านผู้หวังดีหลายท่าน บอกให้เรียบเรียงขึ้นมา จึงได้คิดว่าคนที่ไม่สนใจคือไม่สนใจ แต่คนที่สนใจน่าจะมี จึงได้ตัดสินใจเรียบเรียงขึ้น โดยถือเอาห้วงเวลาวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ เป็นเวลาเผยแพร่ หนังสือเรื่อง **รู้รักสามัคคี** เล่มนี้ โดยตั้งความหวังไว้ว่า

๑. เพื่อเทอดทูนธรรม พระราชดำรัส สร้างความยอมรับ นับถือ จนพร้อมที่จะน้อมหลักสามัคคีธรรม เป็นฐานจิต ครอบครัว สังคมให้มากยิ่งขึ้น

๒. เพื่อเผยแพร่เป็นธรรมทาน ตามหลักการของ **ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย** และ **กองทุนไตรรัตนานุภาพ** เพื่อการศึกษา การเผยแผ่ และการพิทักษ์ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อถวายเป็นมุทิตาสักการะ แก่พระเถระที่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๖ โดยเฉพาะท่านที่ดำเนินงานเรื่องศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย กันมาตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงปัจจุบัน

๔. มอบให้ **สถาบันการบริหาร และจิตวิทยา** เพื่อเผยแพร่แก่นักศึกษา เดอะบอสส์ ที่ผ่านการศึกษามาแล้ว และกำลังจะเข้าศึกษาในรุ่นต่อ ๆ ไป

ปัญหาที่น่าคิดประการต่อไปคือ หลังจากหนังสือได้เผยแพร่ไปแล้ว มีคนบางคนได้อ่านแล้ว ท่านเหล่านั้นจะอยู่ร่วมกันด้วยความรู้รักสามัคคีเพิ่มขึ้นหรือไม่ เรื่องนี้จึงทำได้เพียงแค่ความหวัง แม้จะค่อนไปทางเป็นความฝันก็ตาม แต่ที่แน่นอนที่สุดคือ **ภารกิจของพระสงฆ์** ที่ทรงมอบหมายให้ทำงาน**ธัมมสังคหะ** *คือการสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยการสอนธรรม* ตามที่ทรงกำหนดไว้ว่า

ห้ามปรามมิให้ทำความชั่ว ให้ตั้งตนอยู่ในความดี สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยน้ำใจอันงาม ให้เขาได้ฟังในสิ่งที่เขายังไม่ได้เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง และบอกทางสวรรค์ให้

การเผยแพร่ธรรมะอันเป็นหน้าที่ในรูปแบบใดก็ตาม ได้ทำไปแล้ว งานอันเป็นวัตถุประสงค์ของ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย และกองทุนไตรรัตนานุภาพ ที่กำหนดไว้ก็ได้ทำแล้ว ส่วนท่านที่รับไปแล้วจะอ่านหรือไม่อ่าน อ่านแล้วจะเพิ่มพูนความสามัคคีขึ้นมาหรือไม่ เป็นหน้าที่ของท่านเหล่านั้น เพราะเป็นคนละเหตุคนละผลกัน

แต่หวังว่า หนังสือเรื่อง**รู้รักสามัคคี** เล่มนี้ คงสามารถให้ความรู้ความเข้าใจถึงน้ำพระทัยของพระพุทธเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บัณฑิตทั้งหลายในอดีตว่า มีความรักสามัคคี และสนับสนุนส่งเสริมคนที่มีความสามัคคีกัน ยกย่องสรรเสริญทั้งสามัคคีธรรม และคนที่มีความสามัคคีกัน โดยได้เน้นย้ำเรื่องสามัคคีธรรมไว้ในโอกาสต่าง ๆ เป็นอันมาก ตามที่ได้ยกมาเรียบเรียงไว้เป็นตัวอย่างในหนังสือเล่มนี้

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ได้โปรดดลบันดาลอภิบาลรักษาให้ ท่านสาธุชนผู้สนใจอ่านหนังสือเล่มนี้

และมีส่วนสนับสนุนให้หนังสือเล่มนี้ได้บังเกิดขึ้นเป็นรูปเล่ม ตลอดถึงท่านที่ได้รับหนังสือเล่มนี้ด้วยวิธีใดก็ตาม ให้ประสบความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรม อันพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศแสดงไว้ดีแล้วโดยทั่วกันทุกท่านตลอดกาลนานเทอญ

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ตำหนักล่าง วัดบวรนิเวศวิหาร

ธันวาคม ๒๕๓๖

รู้รักสามัคคี

รู้และรัก สามัคคี มีคุณยิ่ง เพราะเป็นสิ่ง เพิ่มรัก สมัครสมาน
อยู่ร่วมกัน ฉันมิตร จิตชื่นบาน แม้อยู่นาน จะยิ่งสุข ทุกข์ห่างไกล
สามัคคี นี่คือธรรม อันล้ำเลิศ ช่วยก่อเกิด สร้างสุข ทุกสมัย
ลดกิเลส เพิ่มธรรม อันอำไพ ช่วยให้ใจ เยือกเย็น เป็นประจำ
แม้ต่างกาย แต่ใจ มิได้แยก ไมตรีแทรก ทุกอณู ดูคมขำ
แม้มากคน มากคิด จิตชี้นำ ไม่กระทำ ให้ขัดแย้ง เสียดแทงกัน
ครัวครอบ สามัคคี ยิ่งมีสุข พร้อมเพรียงทุก สังคม บ่มสุขสันต์
ศาสนิก สามัคคี มีทั่วกัน สมัครมั่น ช่วยการ งานนานา
แม้งานใหญ่ สามัคคี ที่ยึดมั่น ช่วยงานนั้น เสร็จพลัน จิตหรรษา
เพิ่มความรัก เอกภาพ อาบวิญญาณ์ เพิ่มเมตตา การุณ คุณอนันต์
อนุสาสนธรรม ที่องค์ พระสัมพุทธ์ ประเสริฐสุด ทรงชี้ทาง สร้างสุขสันต์
ทรงเน้นย้ำ สามัคคี มีทั่วกัน จะช่วยบรร เทากาม ไม่ลามลวน
แม้แต่องค์ อริยมรรค หลักของศาสน์ จะสามารถ ให้ผล มิผันผวน
ต่อเมื่อมรรค สามัคคี มิเรรวน สงบถ้วน กิเลสสิ้น บาปภินท์พลัน
ขอชาวเรา เหล่าพุทธ บริษัท โปรดฝึกหัด รู้รัก สมัครมั่น
คือรู้รัก สามัคคี ไมตรีกัน ทุกคืนวัน จะสุข ทุกโมงยาม
สามัคคีธรรม น้อมนำ ประจำจิต ทำพูดคิด ด้วยเมตตา กล้าทั้งสาม
เสียสละ กล้าหาญ ทุกรูปนาม สมกับความ เป็นพุทธ วิสุทธิ์ธรรม
เพราะนั่นคือ ปัญญา บริสุทธิ์ วิญญาณพุทธ สืบนาม ให้งามขำ
ตามรอยบาท ล้นกระหม่อม พระจอมธรรม ผู้ทรงนำ ชาวโลก ไร้โศกตรม
บทเรียนไทย ในอดีต ขีดเป็นหลัก ยามไทยรัก สามัคคี มิขื่นขม
ยามใดแตก สามัคคี ถี่ระทม เพราะนิยม อธรรม มานำทาง
เพราะไร้ธรรม อำไพ จิตไร้สุข ระทมทุกข์ สามัคคีเภท เหตุขัดขวาง
เหตุแห่งทุกข์ เห็นเป็นโทษ โปรดละวาง ช่วยกันสร้าง สามัคคี ไมตรีเทอญ.

รู้รักสามัคคี

เมื่อคืนวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัส ณ มหาสมาคม เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ประโยคหนึ่งว่า **รู้รักสามัคคี** โดยรับสั่งท้าวความไปถึงพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณสาบานตนของเหล่าทหารหาญ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้าว่า ในที่นั้นประสงค์จะรับสั่งว่า **รู้รักสามัคคี** *แต่เวลาอ่านกลับอ่านเป็น* **รู้จักสามัคคี** *เพราะมีควันจากการยิงสลุตมาบังไว้ จึงได้นำมาทบทวนให้ที่ประชุมทราบพระประสงค์อีกครั้ง*

ประโยคว่า **รู้รักสามัคคี** เป็นคำใหม่ที่ไม่เคยพบในที่อื่น แม้จะมีการเน้นย้ำ เรื่องความสามัคคีกันมากเป็นพิเศษในที่ต่าง ๆ จากบุคคลทั้งหลายก็ตาม ทำให้คนเป็นอันมากให้ความสนใจในพระราชดำรัสประโยคนี้กันมาก สื่อสารมวลชนได้นำมาเผยแพร่กันอย่างกว้างขวาง ทางราชการทหารได้ถ่ายเทปทั้งหมดมาพิมพ์เผยแพร่ทุกตัวอักษรของพระราชดำรัสในคราวนั้น องค์กรเอกชน ได้นำข้อความเหล่านั้นมาปรารภ พูดจา ตอกย้ำกันมาก จนดูไปแล้วน่าจะเป็นนิมิตหมายที่ดีว่า ต่อจากนี้ไปคนไทยคงจะมีความรู้รักสามัคคีกันมากขึ้น การอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขตามที่เรียกร้องต้องการกันคงจะเพิ่มมากขึ้น ความเป็นมิตรภราดรภาพ เสรีภาพ สมภาพ สันติภาพ สันติสุข ที่ใฝ่ฝันเรียกร้องกันมาตลอดกาลยาวนาน คงจะดำรงมั่นคงขึ้นภายในสังคมไทยมากและนานขึ้น

การนำเอาพระราชดำรัสประโยคนี้มาเผยแพร่กันสืบเนื่องกันมาโดยลำดับ จนถึงกับมีการจัดตั้งองค์กรเอกชนขึ้น มีเจตน์จำนงในการมุ่งพิทักษ์รักษา ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้ดำรงอยู่คู่ชาติบ้านเมืองตลอดไป แต่แปลกที่องค์กรในลักษณะนี้ทั้ง ๆ ที่เคยมีมามากแล้ว เช่น ลูกเสือชาวบ้าน ทสปช. เป็นต้น แต่พอมีองค์กร **ไทยรู้รักสามัคคี** ขึ้น คนในองค์กรเองก็ไม่ค่อยแสดงความ

สามัคคีกันเท่าไรนัก ที่ร้ายคือมีการต่อต้านตำหนิจากคนบางพวก ทำให้เกิดความสงสัยกันพอสมควรว่า ถ้าไม่รู้และรักความสามัคคีแล้ว ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้หรือ เพราะตามปกติแล้ว เรื่องการศึกษา พัฒนา เสริมสร้างสิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นภายในสังคม ศาสนา ประเทศชาตินั้นจำเป็นต้องมีการ

พูดให้ฟัง พูดให้รู้ พูดให้คิด เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีงามของคนเหล่านั้น ให้ได้ฟังได้คิดได้รู้ จนมีความพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติพัฒนาตน ตามหลักที่ได้มีการให้การศึกษา สั่งสอน แนะนำกัน

ทำให้ดู คือลงมือประพฤติ ปฏิบัติให้คนเหล่านั้นดูเป็นตัวอย่าง เพื่อสามารถสร้างความศรัทธา ความประทับใจ ความตรึงตรา จนเกิดการยอมรับ นับถือศรัทธา น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนให้ได้ทำอย่างที่ท่านทำ เพื่อจะได้เป็นอย่างที่ท่านเป็น

ดำรงชีวิตให้เห็น วิถีชีวิตของคนดีทั้งหลายนั้น เป็นแบบมาตรฐานของการพัฒนาชีวิต เป็นการสะท้อนธรรมออกมาเป็นรูปธรรม มีการปฏิบัติตน การพูด การดำรงชีวิตเป็นแบบฉบับ ที่พร้อมจะสร้างความประทับใจ เกิดปีติปราโมทย์ มีความมั่นใจ ระลึกรู้ว่าชีวิตในลักษณะนี้ เป็นแบบอย่างที่ดี ที่ท่านมีความสุข ความสงบ ปลอดเวร

ปลอดภัยให้ดู จึงเกิดความเพียรพยายามที่จะดำรงชีวิตเช่นเดียวกับท่าน อย่างที่คติไทยสอนไว้ว่า

ตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด

ธรรมของคนดีสอนไว้ว่า *ให้เดินไปตามหนทางที่ท่านได้เคยเดินมาแล้ว* เป็นต้น

แต่เมื่อมีคณะบุคคลจัดตั้งองค์กรรู้รักสามัคคี มีการสอน มีการปฏิบัติตนตามที่จะทำได้ จนถึงบางท่านสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่น อย่างมีความสมานสามัคคีให้ดู กลับมีการท้วงติง ตำหนิ จนบางครั้งก็โจมตีจากคนบางพวก ซึ่งเมื่อเรามองในแง่ของความจริงของคนในสังคม ที่มีพื้นฐานในด้านความคิด จิตใจ วุฒิภาวะในด้านต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกันแล้ว ก็เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ ซึ่งความจริงข้อนี้พระพุทธศาสนาเองได้แสดงไว้ว่า

คนไม่ถูกนินทาไม่มีในโลก จนถึงคติไทยได้นำมาประพันธ์เป็นคำกลอนว่า

อันนินทากาเลเหมือนเทน้ำ ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีดมากรีดหิน
แม้องค์พระปฏิมายังราคิน คนเดินดินฤๅจะพ้นคนนินทา

ความประทับใจ ความตรึงตรา ในพระราชดำรัสที่ว่า รู้รักสามัคคี ได้ผ่านกาลเวลามาไม่นานนัก ในช่วงปีใหม่ เทศกาลมาฆบูชา สงกรานต์ ยังมีการพูดถึง **รู้รักสามัคคี** กันแพร่หลายอยู่ แม้ในเทศกาลวิสาขบูชา ที่เค้าแห่งความ

แตกแยก ร้าวฉานปรากฏให้เห็นแล้วตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๓๕ แต่คำว่า **รู้รักสามัคคี** ได้มีการนำมาตอกย้ำกันหนักยิ่งขึ้น

แหละแล้ว สัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวิสาขบูชานั่นเอง ปรากฏว่าการเรียกร้องให้เกิดสำนึก ที่จะยึดมั่นในพระบรมราโชวาท เรื่อง **รู้รักสามัคคี** ค่อนข้างปรากฏเด่นชัดว่าน่าจะรักษาไว้ยากเสียแล้ว แต่คนเป็นจำนวนมากพยายามปลอบใจตัวเองว่า ด้วยอำนาจแห่งพระพุทธานุภาพ พระสยามเทวาธิราช สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย คงจะสามารถโน้มน้าวจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะที่เป็นพุทธศาสนิกชนให้สามารถอาศัยเนื้อหาของความเป็นชาวพุทธ ที่สะท้อนออกมาในรูปของความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานว่าจะสามารถหาจุดกลางทางความคิด มาประสานประโยชน์กัน ประนีประนอมกัน จนสามารถคงคุณลักษณะที่ดีงาม คือ **ความรู้รักสามัคคี** ไว้ได้เป็นแน่

ใช่นั่นคือความคิดฝันใฝ่ฝัน ของคนจำนวนไม่น้อยเลยที่มุ่งหวังจะให้ประเทศชาติ ประชาชน โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนสามารถเอาความขัดแย้ง ความขุ่นข้องหมองใจกัน ออกจากใจตนเพื่อเป็นพุทธบูชาในเทศกาลวิสาขบูชา เพราะนั่นคือ การปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นการบูชา

ต่อพระองค์อย่างยอดเยี่ยมซึ่งชาวพุทธทุกท่านย่อมตระหนักดีแก่ใจว่า คำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวโดยสรุปคือ

การไม่ทำบาปทั้งปวง ความขัดแย้งกัน การทะเลาะวิวาทกัน การประทุษร้ายกันในลักษณะต่าง ๆ จนถึงความรุนแรงทั้งหลายที่ออกมาในรูปของการ

แย่งอาหารกันกิน แย่งถิ่นกันอยู่
แย่งคู่กันพิศวาส แย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ นั้น

เป็นการกระทำที่เป็นบาป พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ละ บรรเทา ลดลงไปได้ย่อมได้ชื่อว่า ท่านผู้นั้นได้บูชาพระพุทธเจ้า ผลจากการบูชาจะเป็นประโยชน์แก่เขาเอง

ในคราวนั้นแม้จะมีคนเป็นจำนวนมากได้บูชาพระองค์ด้วยการลดละบรรเทา ความเห็นแก่ตน พวกของตน เพื่อเห็นแก่ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กันไปแล้ว

การทำกุศลให้สมบูรณ์ ในพิธีวิสาขบูชานั้น มีการบำเพ็ญกุศลตามฐานะหน้าที่ของพุทธบริษัทเป็นอันมาก แม้จะไม่สมบูรณ์ตามเนื้อหาของธรรมปฏิบัติ แต่ก็มีความสมบูรณ์ตามสมควรแก่ฐานะของท่านเหล่านั้น

การทำจิตให้ผ่องแผ้ว แน่นอนนั่นเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่ความพยายามทำจิตของตนให้ผ่องแผ้วด้วยการไหว้พระสวดมนต์ ให้ทานรักษาศีล ฟังธรรมเจริญกรรมฐานคงมีการกระทำกันแพร่หลาย เช่นเดียวกับที่เคยทำมาในแต่ละปี

ใช่ ในคราวนั้น หากชาวพุทธเราจะพร้อมใจกันบูชาด้วยการไม่ทำบาป อันเป็นการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของคนอื่น ราชการ ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตของคนอื่น ไม่โกหกหลอกลวง โดยสร้างความปั่นป่วนสับสน ไม่ปล่อยให้ตนตกเป็นทาสของสิ่งเสพติด จนขาดการควบคุมตนเองแล้ว สามัคคีธรรมที่มีการเน้นย้ำกันมาแต่ปลายปี พุทธศักราช ๒๕๓๔ คงจะทำหน้าที่รักษา พัฒนา ความรัก ความเคารพ ความนับถือกัน ไม่ทะเลาะกัน มีการสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน ความสามัคคี เอกภาพในชาติบ้านเมือง คงสืบเนื่องยั่งยืนมาจนถึงปัจจุบัน และสืบเนื่องต่อไปในอนาคตอีกนานแสนนาน

ถูกต้องหรือถูกใจ

แต่แล้ว เหตุการณ์ที่หวั่นวิตกกันก็เกิดขึ้น ทั้ง ๆ ที่เพิ่งผ่านวันวิสาขบูชาไป ชนิดที่เรียกว่าควันไฟที่จุดบูชาพระพุทธเจ้าในพิธีเวียนเทียน ยังไม่จางหายไป ความขัดแย้งที่เริ่มต้นมาจากจุดเล็ก ๆ ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งระหว่าง **ความถูกต้อง** กับ **ความถูกใจ** กระจายความรุนแรงออกไปจนกลายเป็นจลาจล มีการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินไปเป็นอันมาก ความสูญเสียที่รุนแรงมากที่สุด ที่ยากจะเรียกร้องให้กลับคืนมาคือ **ความรู้รักสามัคคี** ที่มีความชื่นชมยินดีกันมาก่อนหน้านั้น หลังจากวันนั้นเป็นต้นมา สังคมไทยได้แบ่งพวกกัน อย่างชัดเจน โดยเฉพาะทางการเมือง ที่ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการสร้างสามัคคี เอกภาพภายในประเทศ

คติไทยที่บรรพชนได้นำสืบกันมาเช่น **ไม้ล้มข้ามได้ คนล้มอย่าข้าม** คนเป็นจำนวนไม่น้อยไม่ใช่ไม่ข้ามอย่างเดียว แต่ทั้งข้ามทั้งกระทืบซ้ำ ในลักษณะซ้ำแล้วซ้ำอีกก็มีไม่น้อยเลย คุณธรรมคือความเมตตา ให้อภัยกลับเปลี่ยนไปเป็น

บุญคุณต้องทดแทน แค้นต้องชำระ อันเป็นคติความคิดจากหนังสือจีนกำลังภายในแท้ ๆ แม้การแบ่งออกเป็นฝ่ายมาร ฝ่ายเทพ ก็เป็นคติความคิดจากหนังจีนกำลังภายใน อันแสดงให้เห็นว่าคนจำนวนไม่น้อย ที่ตกเป็นทาสทางวัฒนธรรม หรืออันที่จริงควรเรียกว่า **หายนธรรมจากต่างประเทศ** หนังสือของเขา นอกจากจะดูดเงินตรา อันเป็นการทำลายเศรษฐกิจของชาติแล้ว ยังได้ดูดเอาจิตวิญญาณ สำนึกไทย ที่มีอดีตอันน่าชื่นชมจนเป็นที่ยอมรับยกย่องของนานาอารยะประเทศว่า **เป็นดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัตร เป็นสยามเมืองยิ้ม** อันแสดงให้เห็นถึงหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาคือ **เมตตา ให้อภัย อดทน**จนสร้างเป็นคตินิยมว่า

เป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ

ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง สร้างกุศลอย่ารู้โรย

*อย่าฟื้นฝอยหาตะเข็บ*เป็นต้น

หลังจากผ่านเหตุการณ์พฤษภามืดมาแล้ว คนกลับนิยมความรุนแรง กิจกรรมอันใดก็ตามที่สามารถก่นด่าคนอื่น

ได้ นึกจะเอาใครมาสับโขกอย่างไรก็ทำได้ และเชื่อกันว่าเป็นประชาธิปไตย กลับได้รับการยอมรับนับถือจากคนจำนวนมาก แม้ว่าคนเหล่านั้นจะไม่ทราบชัดว่าประชาธิปไตยคืออะไรกันแน่ เพราะนักวิชาการหรือนักประชาธิปไตย ให้นิยามความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้มากเหลือเกิน ว่ากันว่ามีถึง ๓๐๐ กว่าความหมาย ซึ่งมีไม่น้อยที่ขัดแย้งกันเอง ระหว่างนักประชาธิปไตยกับนักประชาธิปไตยด้วยกัน คนเหล่านั้นหาได้สำนึกไม่ว่า ในระบบคอมมิวนิสต์เอง ก็ถือว่าตนเองเป็นประชาธิปไตย และเมืองแม่ของประชาธิปไตยเองก็ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ แม้ในประเทศเดียวกัน ทำให้เราพบว่ามีไม่น้อยที่คนบางพวกถือว่าประชาธิปไตยกันนั้นเมื่อเอากฎเกณฑ์หลักธรรมเข้ามาจับ กลับเป็น **พวกมากลากไป** เสียมากกว่าที่จะเป็นประชาธิปไตย ที่อ้างว่า **ประชาชนเป็นใหญ่** แต่ใหญ่กันจริง ๆ เพียงไม่กี่คนเท่านั้น

ข้อที่น่าเสียดายในจุดนี้คือ ประเทศไทยที่เป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา ดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัตรสยามเมืองยิ้มนั้น มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ในพระพุทธศาสนาแสดงอธิปไตยไว้ ๓ ประการ คือ

อัตตาธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำอะไรจะปรารภตนเป็นหลัก เป็นประมาณรวมถึงพวกของตนด้วย

โลกาธิปไตย ความมีโลกคือชาวโลกเป็นใหญ่ ถือความเห็นของชาวโลกเป็นใหญ่ จะทำอะไรก็อาศัยความนิยมของชาวโลกเป็นประมาณ

ธัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ จะกระทำอะไรก็อาศัยความถูกต้องตามธรรมเป็นประมาณ

อธิปไตย ๒ ประการแรกในแง่ของความเป็นจริงแล้ว หามีปัญหามากนักไม่ หากว่าท่านที่ยึดอัตตาธิปไตย จะใช้สติระลึกในเรื่องนั้นให้ถูกต้อง ก่อนที่จะพูด จะทำลงไปตามความคิดเห็นของตน เพราะเป็นความคิด การทำ การพูดอย่างมีสติตามฐานะ ท่านที่ยึดถือโลกาธิปไตย หากมีปัญญาเป็นเครื่องคุ้มครองตนได้ในการวินิจฉัยตัดสิน เพ่งพินิจสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นไปตามกระแสโลก อย่างมีปัญญากำกับ ท่านที่ยึดถือธรรมอาศัยธรรมเป็นหลักเป็นธง ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมประพฤติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม ย่อมเหมาะสมยิ่งต่อการเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้า เป็นนักปกครอง

แต่ที่มีปัญหาคือ

อัตตาธิปไตยที่ขาดสติ โลกาธิปไตยที่ขาดปัญญา จนไม่อาจหาข้อยุติได้ว่า ประชาธิปไตยจริง ๆ คืออะไร จนต้องผสมผสานระหว่างอัตตาธิปไตยกับโลกาธิปไตยกลายเป็นเรื่องของตนกับพวกของตนมีความถูกต้อง โดยไม่

ได้มองว่าในแง่ของธรรมแล้ว ความคิดเห็นนั้นยุติด้วยธรรม เป็นธรรมเที่ยงธรรมหรือไม่ ประชาธิปไตยจึงมีแต่ความขัดแย้ง การทะเลาะวิวาทกัน เพราะขาดหลักยึดเหนี่ยวที่เป็นสากล คือ**ธรรม** กอปรกับการขาดปัญญาในการครองตน คิดแต่จะปกครองคนอื่น มีอำนาจวาสนาบารมี โดยขาดการมองไปที่คุณธรรม อันเป็นฐานสำคัญ ความขัดแย้ง ความรุนแรง ในระบอบประชาธิปไตยคงจะมีอยู่ตลอดไป ตราบใดที่นักประชาธิปไตย ยังไม่สามารถพัฒนาปัญญาจนมีปัญญารักษาตน คุ้มครองตน บริหารตน จนพร้อมที่จะบริหารชาติบ้านเมือง เพื่อความมั่นคงของชาติบ้านเมือง

คิดกันดีแล้วหรือ

จากความขัดแย้งระหว่างความถูกต้องตามกฎหมาย ศีลธรรม กติกาของสังคม กับความถูกใจของตน และพวกของตน ด้วยความรู้สึกว่าตนเป็นฝ่ายประชาธิปไตยของคนทั้งสองฝ่ายนั้น เมื่อลองมองย้อนไปที่ความคิดของคนที่เข้าใจว่าตนเองเข้าใจประชาธิปไตย และเป็นประชาธิปไตย ได้แสดงความคิดความเห็นของตน ในทำนองวิเคราะห์สังคมไทยว่า

สังคมไทยที่ยากต่อการจะพัฒนาประชาธิปไตย เพราะมีอุปสรรคขัดขวางไว้เป็นอันมาก ที่น่าคิดมากคือ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ใช้เป็นหลักสูตรในการอบรมวิทยากรเพื่อทำงานด้านความมั่นคงแห่งชาติ กลับสรุปลักษณะสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไว้หลายข้อ โดยเฉพาะข้อ ๓ ว่า

๓.ลักษณะอำนาจนิยม ในขณะที่สังคมไทยในระดับครอบครัว ตลอดจนสถาบันทางสังคมอย่างอื่น เช่นศาสนาพุทธเน้นให้คนมีอิสระ หรือนิยมความมีอิสระมากนั้น ในระบบราชการกลับแสดงออกถึงอำนาจนิยม ที่ผู้น้อยต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความเชื่อถือในเรื่องเกิดมาไม่เท่าเทียมกันว่าเป็นเรื่องของบญุทำกรรมแต่ง ไม่คิดที่จะแข่งบุญแข่งวาสนา อย่างที่มีผู้กล่าวว่าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นผลสั่งสมต่อเนื่องมาจาก การอยู่ภายใต้ระบบเจ้าขุนมุลนาย ที่มีมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เป็นอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ และการตีความผิด ๆ ของคำสอนและการปฏิบัติในศาสนาพุทธ ที่เชื่อว่าคณะผู้ปกครองหรือข้าราชการได้รับอำนาจมาจากเทวดา ทำให้มีสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีผู้ใดจะละเมิดได้ ทำให้คนไทยเกิดความเกรงกลัวผู้มีอำนาจ โดยมิได้พิจารณาดูเหตุผลและความชอบธรรมในการปกครองและการปฏิบัติต่อกัน และมักเชื่อคณะผู้ปกครองและข้าราชการง่าย ๆ เพราะความเกรงกลัว การบูชาอำนาจนี้มักจะมีความเกี่ยวเนื่องไปถึงการบูชาเงินตรา ทำให้เกิดคำพูดที่ว่า **มีเงินแล้วก็มีอำนาจ** และ **มีอำนาจแล้วก็มีเงิน**

๕.ลักษณะจากอิทธิพลของพุทธศาสนา พุทธศาสนามีผลต่อความนึกคิดของคนไทยมาก ซึ่งได้ถูกบิดเบือนเสริมแต่งโดยคนชั้นศักดินา นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาในประเทศไทยเมื่อสมัยพ่อขุนรามคำแหง ทั้งนี้ก็เพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนสถานภาพของตน คือสอนให้เชื่อในนรก สวรรค์ ใครมีอำนาจ

ถือว่าจุติมาจากสวรรค์ชั้นฟ้า มีบุญวาสนา เพราะชาติก่อนทำบุญไว้ดี ส่วนผู้ที่ถูกปกครองก็ก้มหน้าใช้กรรมต่อไป เพราะกรรมเวรชาติก่อน คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม คำสอนให้ถืออนิจจังสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่แน่นอน ตลอดจนความนึกคิดเกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลก็ดี เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ตนเผชิญอยู่ก็ดี นับว่าขัดกับหลักประชาธิปไตยอย่างรุนแรง คือหลักที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งโดยชาติกำเนิดและโดยโอกาส นอกจากนี้หลักคำสอนโดยทั่วไปให้คนรักสันติสมานฉันท์ รู้จักการให้อภัย ให้มีนิสัยอ่อนโยน ไม่ดุร้าย ไม่ชอบการบังคับผู้อื่น มีจิตเมตตา กรุณา ไม่ทะเยอทะยาน รักสงบ ซึ่งคำสอนดังกล่าวไม่สนับสนุนหลักของประชาธิปไตย ที่ให้บุคคลพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ

๖.๒ **การเคารพระบบอาวุโส** คือสังคมไทยให้ความเคารพกันในแง่อาวุโสมากกว่าความสามารถ ผู้น้อยจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ ซึ่งระบบอาวุโสนี้จะได้รับการปลูกฝังในระดับครอบครัวเป็นต้นมา จนถึงระดับสังคม ดังการศึกษาของคณะอาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้พบว่า ทัศนะคติของครอบครัวไทยถือว่า ผู้มีอาวุโสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ผู้มีอาวุโสรองลงมาจะต้องเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ผู้น้อยจะต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่โต้เถียงไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากคำพังเพยของคนไทยว่า **เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด** ความมีอำนาจเด็ดขาดของผู้มีอาวุโสนี้ น่าจะมีประวัติสืบเนื่องมาจากลัทธิเจ้าขุนมุลนาย ของไทยตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะถือว่า พ่อบ้าน

พ่อเมือง และพ่อขุน เป็นหัวหน้าครอบครัว หัวหน้าเมืองและหัวหน้าประเทศ เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในภาวะต่าง ๆ แทนผู้น้อยและผู้ใต้บังคับบัญชา คำสั่งของพ่อบ้าน พ่อเมือง และพ่อขุน ลูกบ้าน ลูกเมืองและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินจะต้องปฏิบัติตาม....ซึ่งค่านิยมดังกล่าวนับว่าเป็นอุปสรรคต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือความสามารถของบุคคลเป็นหลัก

๖.๓ **ยึดระบบเครือญาติ** คนไทยมักจะยึดมั่นในสัมพันธภาพแบบสายโลหิตและมิตรสหาย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาช้านาน ซึ่งลักษณะการทำงานต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งค่านิยมดังกล่าว ทำให้คนไทยยึดหลักกตัญญูกตเวที และการเห็นแก่พวกพ้อง มีความเกรงใจที่จะลงโทษพวกตนที่ทำความผิด และมักช่วยเหลือพวกพ้องในเรื่องต่าง ๆ ถ้ามีโอกาส

ซึ่งค่านิยมดังกล่าว ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น.

จากข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นแนวความคิดแนว **โลกาธิปไตย** หรือประชาธิปไตยมีความสับสนที่เห็นได้ชัด เพราะขาดปัญญาในการรักษาตนความคิดของตน รวมถึงพวกของตน สับสนจนข้อความต่อมาขัดกันเอง แต่หารู้ไม่ว่านั่นคือความขัดแย้ง เพราะข้อความในหน้าที่ ๖๖ ในเล่มเดียวกันนั่นเองบอกไว้ว่า

๒. การพิทักษ์รักษาชาติ ต้องรักษาไว้ทุกองค์ประกอบของชาติ

๓. การที่จะรอดพ้นจากภัยดังกล่าว คนไทยต้องร่วมมือร่วมกันฝ่ายทุกคน และต้องเริ่มศึกษาให้รู้เรารู้เขาอย่างดี

๔. ความสำเร็จในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ รวมทั้งขบวนการก่อร้ายอื่น ๆ ทุกรูปแบบ ก็คือการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเท่านั้น เพราะสามารถให้ประกันในสิทธิ เสรีภาพ และอธิปไตยของปวงชนชาวไทยได้อย่างพอเพียง เพราะสมกับสังคมไทยมากที่สุด

จะพบว่า จากข้อความที่ยกมาทั้งสองตอนนั้น มีความขัดแย้งกันเองชัดแจ้งมาก แต่กลับมาเผยแพร่กันศึกษา อบรมกัน โดยหาเฉลียวใจไม่ว่า หากคัดค้านลักษณะต่าง ๆ ใน ๔ ข้อที่ยกมาก่อน การรักษา การพัฒนาประชาธิปไตยที่บอกไว้ ๓ ข้อหลังจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

เมื่อเป็นเช่นนี้ คนฉลาดย่อมทราบประจักษ์ว่า ความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย ที่เรียกร้องต้องการกันนั้น มีไม่น้อยเลยที่คนไม่ทราบว่า ประชาธิปไตยคืออะไรกันแน่ เพราะสิ่งที่ข้อเขียนข้างต้นบอกว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยนั้น คือองค์ประกอบหลักของสังคมไทย ที่สามารถนำพาชาติบ้านเมืองผ่านพ้นอุปสรรคอันตราย แม้ในยุคสมัยที่มีการล่าอาณานิคมของฝรั่งชาติตะวันตกมาได้ ก็เพราะองค์พระมหากษัตริย์เป็นสำคัญทั้งนั้น ในยามศึกสงครามพระมหากษัตริย์ไทย

ทรงเป็นแม่ทัพนำกองทัพต่อสู้ข้าศึก ป้องกันรักษาชาติบ้านเมืองมาตลอดประวัติศาสตร์ยาวนาน แต่เมื่อคนบางพวกปฏิเสธหลักธรรมที่เป็นสัญญลักษณ์ของความเป็นคนดีว่าเป็นอุปสรรคขัดขวางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ก็คงต้องเห็นใจ เพราะคนเช่นนี้ก็คงคิดอย่างนั้นเป็นธรรมดา

ในแง่ของความเป็นจริงแล้ว ข้อความที่ยกมาตอนต้นนั้น น่าจะมีการวิเคราะห์กันเป็นข้อ ๆ เพื่อหาจุดกลางทางความคิดที่สมเหตุสมผลกัน แต่ถ้าจะทำก็ต้องเป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่มีขนาดโตพอสมควร ในที่นี้จึงนำมาเพียงเป็นแนวการคิดพินิจพิจารณา ของวิญญูชนทั้งหลายให้ทราบว่า ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างสามัคคี ก็เพราะมีคนบางพวกในชาติบ้านเมืองของเรานี้เอง ปฏิเสธสถานะของสถาบันหลักของชาติบ้านเมือง ไม่สำนึกถึงคุณูปการของสถาบันเพราะปฏิเสธหลักกตัญญูกตเวที ปฏิเสธหลักธรรมอันเป็นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยปกติสุขในโลก เช่น

ความรักสันติ สมานฉันท์ การให้อภัย นิสัยอ่อนโยน ไม่ดุร้าย ไม่ชอบบังคับคนอื่น มีจิตเมตตา กรุณา ไม่ทะเยอทะยาน รักสงบ เป็นต้น

พึงสังเกตว่า ในขณะที่เขาปฏิเสธเผด็จการนั้น เขาปฏิเสธการไม่ชอบบังคับคนอื่นด้วย แล้วเผด็จการคืออะไรก็ไม่ทราบเหมือนกัน

และแม้ประชาธิปไตยที่ท่านยกมายืนยันว่า

หลักที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งโดยชาติกำเนิดและโดยโอกาส แต่ไม่บอกว่าลักษณะที่ว่านั้นมีอยู่ในส่วนใดของโลกนี้

ให้บุคคลคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในขณะที่เขาปฏิเสธเมตตา กรุณา สมานฉันท์ ไม่ดุร้ายว่า เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย นึกไม่ออกว่าถ้าคนขาดคุณธรรมที่เขาปฏิเสธแล้ว คนจะเอาคุณธรรมอะไรมาเป็นหลักในการคุ้มครองเสรีภาพของคนอื่นเล่า ?

ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือความสามารถของบุคคลเป็นหลัก แต่กลับไม่ได้บอกว่า มีอยู่ในส่วนใดของโลก หรือว่าคนที่ผ่านการเลือกตั้งมาเท่านั้นหรือ คือคนที่สามารถ คนอื่นไม่มีความสามารถกระนั้นหรือ แล้วบรรพชนไทย ที่นำชาติบ้านเมืองมาโดยสวัสดีนั้น คงไม่มีความสามารถกระมัง

แต่แปลกมาก ที่คนเป็นอันมากกลับเชื่อถือตามที่เขาพูดกันใน ลักษณะนี้ ทั้งนี้ไม่มีอะไรอื่นนอกจากขาดการพัฒนาปัญญาจนสามารถรักษาคุ้มครองตน จนอยู่ในจุดที่เรียกว่า **ดูตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น ใช้ตนพูด ใช้ตนทำ ใช้ตนคิด**

เพราะเหตุนี้กระมัง ที่ทางพระพุทธศาสนาเน้นย้ำเรื่องการใช้ความเชื่อว่า จะต้องมีปัญญาเป็นหลัก ไม่สนับ

สนุนการเชื่อโดยขาดการใช้ปัญญาตรวจสอบ เรื่องที่ตนเชื่อให้ชัดเจน ทำให้สามารถสรุปความคิดแนวนี้ได้ว่าคือสิ่งที่เรียกว่า **การปฏิวัติวัฒนธรรมไทย** อย่างที่เคยทำกันในประเทศจีนนั่นเอง น่าสลดหดหู่ใจยิ่งนัก หากนำมาคิดวิเคราะห์ไปถึงที่มาที่ไปของกระแสความคิดเหล่านี้แล้ว จะน่าสลดหดหู่ใจมากยิ่งขึ้น แต่คงป่วยการที่จะไปมีความรู้สึกอย่างนั้น นอกจากจะปลงให้ตกว่า

คนเรานั้นแม้จะเป็นคนเหมือนกัน แต่หาได้เหมือนกันไปทั้งหมดไม่ และไม่มีใครทำให้คนทุกคนเสมอกันได้ และคนทั้งหลายคงเป็นไปตามกรรมของตน สำหรับคนที่ไม่เชื่อกฎแห่งกรรม ก็คงจะยากต่อการทำใจพอสมควร

ใต้เมฆหมอกแห่งอคติ

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ลองติดตามกระแสความคิด ที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างสามัคคีเพื่อให้คนมีจิตสำนึกรู้รักสามัคคีว่า ทำไมจึงเกิดยากเย็นเอาจริง ๆ กลับพบว่านอกจากพื้นฐานความคิดของคน ที่มีวุฒิแตกต่างกันแล้ว ยังมีการปลุกเร้าด้วยวิธีการต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นอันมาก เช่นเพลงเพื่อชีวิตที่มีการนำเผยแพร่กัน มีไม่น้อยที่ไม่ใส่ใจถึงสัจธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นศาสนาประจำชาติ ทำหน้าที่สร้างความสุขความสงบ ความปลอดเวรภัยอันตรายให้แก่สังคมโลกมาเป็นเวลานาน คุณูปการของสถาบันพระมหากษัตริย์ แม้จะยกใช้คำว่า ศักดินา พ่อเมือง พ่อขุน แต่ทุกคนย่อมทราบว่า คำเหล่านั้นหมายถึงสถาบันไหน ซ้ำร้ายกลับมองกันเป็นฝักเป็นฝ่ายในลักษณะแบ่งฝ่ายรบกันเอง ความคิดแนวนี้ประสานกัน

จนถึงสถานีวิทยุเสียงประชาชน ปักกิ่ง โดยเรียกคนอื่นนอกจากฝ่ายตนว่าศัตรู ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นศัตรูกันเมื่อไร ทำไมจึงต้องเป็นศัตรูกัน และเป็นไปทำไม บทเพลงเพื่อชีวิตเหล่านั้นบางบทมีมานานแล้ว แต่ยังมีการนำมาเผยแพร่ จนมีความรู้สึกว่า คนเหล่านั้นคือวีรชน ซึ่งออกจะง่ายมากในปัจจุบัน สำหรับคนบางพวก

ในที่นี้ จะได้นำตัวอย่างบทเพลงเพื่อชีวิตบางเพลงมาลงไว้ เพื่อเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า มีคนบางจำพวก คิดว่าตนเองคือเจ้าของประเทศชาติเพียงคนเดียว กลุ่มเดียว ลูกไทยหลานไทยเหล่าอื่นนอกจากตนพวกของตน เป็นฝ่ายตรงข้าม หรือเป็นศัตรู โดยการพยายามใช้เพลงปลุกเร้ากันอย่างต่อเนื่องเช่น

ตื่นเถิดเสรีชน อย่ายอมทนก้มหน้าฝืน
ดาบหอกกระบอกปืน หรือทนคลื่นกระแสเรา
แผ่นดินมีหินชาติ ที่ดารดาษความโฉดเขลา
ปลิ้นปล้อนตะลอนเอา ประโยชน์เข้าเฉพาะตน
จงสู้จนสุดฤทธิ์ แม้ชีวิตจะดับพ้น
ศักดิ์ศรีมนุษยชน บ่ยอมทนเป็นทาสใคร
โถมคลื่นของมวลชน กระหน่ำจนศัตรูพ่าย
ยืนหยัดปานมัดหวาย กระหน่ำให้มันได้คิด
เจ็บแล้วจะต้องจำ อย่าหลงคำเคลือบยาพิษ
คำหวานสมานจิต กลพิชิตศัตรูมี
หากหวังเสรีภาพ หวังโลกราบรื่นราศี
สันติภาพจักมี เพราะการที่เราต่อสู้

บทความในเพลงเพื่อชีวิตนี้ เป็นความคิดแบ่งแยกคนในชาติอย่างชัดเจน ใครที่ยอมรับนับถือความคิดแนวนี้ ก็ย่อมปฏิเสธสามัคคีธรรมเป็นธรรมดา ในขณะที่ตนเองมองเห็นว่าคนอื่นเป็นศัตรู แต่ไม่กล้าที่จะต่อสู้กับคนที่เป็นศัตรูตามลำพัง กลับปลุกเร้าให้คนอื่นเห็นตามคล้อยตามตน มาสยบเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างความยิ่งใหญ่ของตนและพวกตน ความคิดแนวนี้เกิดขึ้นในจิตใครก็ตาม ทำให้คุณภาพของจิตลดต่ำลงไป จนไม่อาจควบคุมได้ พฤติกรรมเลวร้ายในแนวที่ว่า

แย่งอาหารกันกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิศวาส แย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ ดังกล่าว

ล้วนเกิดขึ้นจากความเห็นแก่ตัว ให้ความสำคัญแก่ตัวและพวกของตัว จนปฏิเสธในชีวิต ทรัพย์สิน อำนาจของคนอื่น ความชอบธรรมของคนที่คิดอย่างนี้คือ **อาหาร ที่อยู่ คู่ครอง อำนาจ** ต้องเป็นของเขาและพวกของเขาเท่านั้น คนอื่นพวกอื่นจะเป็นได้เพียงบริวาร แนวร่วมที่ทำงานเพื่อความยิ่งใหญ่ของเขาและพวกเขาเท่านั้น เพียงแต่คณะบุคคลเหล่านี้แม้จะมีคนไม่มาก แต่ทำเป็นองค์กรจัดตั้งมีความรับผิดชอบกันเป็นขั้นตอน ทำให้ความเห็นที่ขาดเหตุผล ไม่ยุติธรรมด้วยหลักธรรม ที่โบราณมักใช้คำว่า **ทำนองคลองธรรม** กลับได้รับการยอมรับนับถือจากคณะบุคคล ที่มีพื้นฐาน วุฒิภาวะเดียวกัน มีการนำไปขยายผล

อย่างต่อเนื่องยาวนาน บทเพลงเพื่อชีวิตในตอนต้นนั้นมีการเผยแพร่กันตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ แม้ในขณะนี้ก็คงนำมาเผยแพร่กันอยู่

แม้ความคิดต่อต้านเรื่องฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ ที่พูดกันว่าเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยในตอนต้นนั้น ก็มีการสร้างขึ้นเป็นบทเพลงตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๖ ข้อความเหล่านั้นเมื่ออ่านแล้วจะพบว่าขาดความสมเหตุสมผลเกือบจะทุกขั้นตอน

ฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ เสียงเหยียบย่ำของชนชั้น
กระหึ่มก้องมานานครัน ว่าฟ้านั้นคือเทวา
ฟ้าสูงมักกดขี่ ว่าดินนี้ไร้เดียงสา
เป็นทาสต้องพึ่งพา หากขาดฟ้าจักขาดใจ
จักโน้มฟ้าให้เทียมดิน หวังหลอกกินอีกนั้นอย่าหมาย
ช่องว่างระหว่างชนอันตราย จักทำลายให้ย่อยยับกับมือ

นอกจากนี้ยังมีบทกวีที่เรียกว่า ศาลประชาชน ลงในหนังสือพิมพ์ชื่อ มหาราษฎร์รายสัปดาห์ พ.ค.๑๖ เช่นเดียวกัน คงมีข้อความที่รุนแรงแนวปลุกระดมเช่นกันว่า

มวลชนอันงามตา คือมหาประชาไทย
เกลื่อนกล่นสกลไกล คือทัพธรรมพิทักษ์ชน
เหนือฟ้ายังมีฟ้า เหนือโลกหน้ายังมีคน
อำนาจอาวุธกล ยังยอมผ่านอุดมการณ์
อำนาจอันกดขี่ มีหรือที่บ่แหลกลาน
มวลชนอันไพศาล จะชี้ขาดชะตากรรม
อา ศาลประชาชน ทั้งสากลจะยอคำ
คือศาลอันเที่ยงธรรม พิพากษาคนกาลี

แม้แต่คติไทยที่ว่าด้วยการตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด ก็มีการคัดค้านและขยายความเสียใหม่ว่า

ใคร ๆ เขาว่าฉันเป็นเด็ก ไม่เดียงสากับการเมือง เขาสอนฉันว่าตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด แน่ล่ะหมามันไม่กัดผู้ใหญ่ที่หัวแถวหรอก แต่มันชอบกัดเด็กผู้อยู่ห่างแถวต่างหากเล่า

พึงสังเกตว่า ความคิดในแนวนี้คงอาศัยประสบการณ์จากการปลุกระดม ก่อการจลาจลในแต่ละคราวที่คนระดับนำไม่เคยล้มตาย บาดเจ็บสาหัส คนที่ล้มตายไปกลับเป็นใครก็ไม่รู้ ที่เชื่อถ้อยคำของคนปลุกระดมมากระโดดโลดเต้นตามเขาไปส่วนมาก แต่เด็กที่เดินตามหลังผู้ใหญ่ที่มีความเมตตากรุณาหวังดีนั้น ท่านจะป้องกันอันตราย จนบางครั้งต้องบาดเจ็บด้วยตนเอง แต่เด็กปลอดภัย สังคมโลกมีการสืบต่อกันมาในแนวนี้ และโลกก็เจริญสืบต่อกันมาได้ โดยผู้ใหญ่ในฐานะนั้น ๆ ให้ความรักความเอาใจใส่ดูแลผู้น้อย ที่เป็นลูกหลาน ศิษย์ ผู้ใต้ปกครอง ลูกน้อง จนถึงพสกนิกรของท่าน

ไม่รู้

ถ้ารู้ว่าตนไม่รู้ก็อยู่ได้

การนำเสมอในแนวที่แผกออกไป จากความจริงที่มีอยู่เป็นอยู่นั้น มักจะเกิดจากการสับสนภายในใจของคนที่มีปัญหาภายในใจตน ปัญหาภายในครอบครัว สังคม การศึกษา ที่โยนความผิดพลาดบกพร่องของตนให้แก่ปัจจัยภายนอก เช่นเทวดา พระเจ้า โชคเคราะห์ ดวง ผีสาง ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา เรื่อยไปถึงรัฐบาลนั้น ซึ่งความคิดแนวนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่อะไร แต่เป็นปกติธรรมดาของคน สัตว์ที่ขาดการวิเคราะห์เหตุผลในเรื่องนั้นตามความเป็นจริง เขาย่อมสับสนทั้งในส่วนเหตุและในส่วนผล เมื่อผลเกิดขึ้นหากไม่สามารถสืบสาวไปหาเหตุได้ก็จะโยนเหตุนั้นไปที่อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผลออกมาไม่ดี เมื่อทำเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ไม่อาจมองต่อไปว่าเมื่อทำเช่นนี้ผลจะออกมาอย่างนี้ ความไม่รับผิดชอบในเหตุผลนั้นสืบเนื่องมาจากความไม่เข้าใจเหตุผลตามความจริง

การมองศาสนาเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยก็ดี เป็นอุปสรรคต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ดี เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมก็ดีนั้น ส่วนมากมักจะเกิดจากกระแสความคิดที่สืบเนื่องมาจาก คนที่ผ่านการศึกษามาจากต่างประเทศ มองศาสนาจากยุโรป อเมริกาในยุคมืด แล้วทึกทักเอาว่าพระพุทธศาสนาก็มีลักษณะอย่างนั้น ที่สำคัญคือไม่เข้าใจเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรม เพราะขาดการมองในแนวความเชื่อมต่อกัน ซึ่งถ้าคนมองเห็นเป็นกระบวนการทางจิต ทางสังคมว่ามีความต่อเนื่องถึงกัน เขาคงไม่ปฏิเสธหลักธรรมทางศาสนา พึงสังเกตว่าหลักธรรมที่เขาปฏิเสธ และลักษณะของประชาธิปไตยที่เขายืนยัน ยังนึกไม่ออกว่าหากสังคมเป็นเช่นนั้นรูปร่างลักษณะ ความสงบสุขภายในสังคมจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อ

สังคมนั้นไม่ต้องมีใครใหญ่กว่าใคร ทุกคนเสมอภาคกันหมด คนไม่ต้องยึดหลักสันติธรรม ไม่ต้องเมตตากรุณาต่อกัน ใครล่วงเกินใครก็ไม่ต้องให้อภัยกัน ไม่ต้องใช้ความอดทน ใครไม่ต้องกตัญญูกตเวทีต่อใคร ผู้น้อยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่ ซึ่งคงหมายความว่า แม้แต่พ่อแม่ก็ไม่ต้องเลี้ยงดูลูกของตน

ทำอย่างไรคนเหล่านั้นจะได้หยุดคิดว่า หากโลกขาดธรรมเหล่านั้นแล้ว โลกจะอยู่ไม่ได้เลย ไม่ต้องขาดธรรมะ

ขนาดที่กล่าวมานั้น เพียงแต่ขาดเมตตา กรุณากันเท่านั้น โลกก็เข้าสู่มิคคสัญญีแล้ว เพราะสภาพที่หวาดกลัวกัน คือ

มือใครยาวสาวได้สาวเอา ปลาใหญ่กินปลาเล็ก สัตว์ใหญ่กินสัตว์เล็ก

โลกได้พัฒนามาจน มีมนุษย์คนหนึ่งค้นคว้าความจริงที่แท้จริง คือสัจธรรมออกมาเผยแผ่ได้แล้ว ทำไมจึงมีคนบางพวกคิดจะหมุนโลกย้อนกลับเข้าสู่ยุคมิคคสัญญีอีกก็ยากที่จะหยั่งรู้

แต่ตามธรรมดาของโลกแล้ว มักจะมีข้อขัดแย้งกันต่อต้านกันอยู่เสมอ เช่นมีวิชชาก็มีอวิชชา มีพระเจ้าก็มีซาตาน มีพระพุทธเจ้าก็มีมาร มีกลางคืนก็มีกลางวัน มีเย็นก็มีร้อน มีสุขก็มีทุกข์ มีบัณฑิตก็มีพาล มีไสยขาวก็มีไสยดำ มีธรรมะก็มีกิเลส มีสัมมาทิฏฐิก็มีมิจฉาทิฏฐิ โลกคงต้องต่อสู้ต่อต้านกันอย่างนี้ ตราบใดที่คนยังไม่พร้อมจะพัฒนาปัญญา จนอยู่ในจุดที่เรียกว่าสัมมาทิฏฐิ อันช่วยให้มีปัญญารักษาตน คุ้มครองตน บริหารตนได้ ความคิดขัดแย้งแนวนี้คงมีอยู่ตลอดไป

ใช่ แม้ในพุทธสมัย ที่มีพระพุทธเจ้า พระอริยะเจ้า ซึ่งมีความเห็นชอบอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ทรงแสดงสัจจธรรมอยู่นั้น คงมีคนประเภทมิจฉาทิฏฐิ ที่เข้าใจว่าความเห็นของตนถูกต้อง หรือแม้บางท่านจะรู้ว่าความเห็นของตนไม่ถูกต้อง แต่เห็นว่าตนสามารถหาประโยชน์จาก

ความเขลาของชาวโลกด้วยวิธีนั้นได้ ท่านเหล่านั้นก็พร้อมที่จะใช้ความเห็นผิดของตน เป็นเครื่องมือในการหาลาภยศ สรรเสริญ บริวาร อำนาจเพื่อนตน และพวกของตนอยู่จำนวนไม่น้อยเลย เพราะคนเหล่านี้อาจจะเชื่อตามที่ท่านสัญชัยปริพาชกเชื่อว่า

ในโลกนี้มีคนโง่มากกว่าคนฉลาด แม้พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นคนฉลาดบังเกิดขึ้นในโลก คนฉลาด ๆ ก็จะไปหาพระองค์ ให้การยอมรับนับถือพระองค์ แต่คนโง่ ๆ ซึ่งมีมากกว่าก็จะมาหาท่าน ท่านก็ยังคงอยู่ดีมีความสุขมีบริวารได้เช่นเดิม

ทุกดวงใจควรรู้ธรรมอันอำไพ

ความคิดแนวชิงชังสัจจธรรม ต่อต้านสัจจธรรม จึงคงมีอยู่ตลอดมาและตลอดไป คนฉลาดจึงต้องทำใจให้ยอมรับความจริงส่วนนี้ และควรมีความพร้อมที่จะทำหน้าที่สืบสานงานของพระพุทธเจ้า บรรพชน คนดีทั้งหลาย อย่างน้อยเพื่อเป็นทางให้คนได้นำไปคิดพินิจพิจารณา เพราะเมื่อเรามองจากสายของปราชญ์บัณฑิตแล้ว จะพบว่า

ล้วนแล้วแต่เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นธงเป็นสัญญลักษณ์ และท่านเองเล่าก็ประสบความสำเร็จเพราะความมีธรรมทั้งนั้น จนพระพุทธเจ้าเองได้รับการยกย่องว่าทรงเป็น **พระธรรมราชา** ได้ทรงยกย่องธรรมไว้ทั้งโดยสถานะ เหตุ ผล คนที่สอนธรรมไว้เป็นอันมาก เช่น

ผู้ใด พร่ำสอนธรรมแก่คนปฏิบัติธรรม ถ้าเขาทำตามคำของผู้สอนนั้น เขาจักไม่ไปสู่ทุคติ

ผู้มีปัญญาทราม มีจิตกระด้าง ถึงฟังคำสอนของพระชินเจ้า ก็ยังห่างไกลจากพระสัทธรรม ดังแผ่นดินห่างจากฟ้า ฉะนั้น

กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร จัณฑาล และคนงานชนชั้นต่ำ ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้เสมอกันในสวรรค์ชั้นไตรทิพย์

เมื่อใดพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทำความสว่างเกิดขึ้นในโลก เมื่อนั้นพระองค์ย่อมประกาศธรรมอันให้เข้าไปสงบระงับทุกข์นี้

ชนเหล่าใดประพฤติธรรม ในธรรมที่พระตถาคตกล่าวดีแล้ว ชนเหล่านั้นจักข้ามแดนมฤตยูที่ข้ามได้ยาก

ผู้ใด ปรารถนาโภคทรัพย์ อายุ ยศ สุข อันเป็นทิพย์ ผู้นั้นพึงงดเว้นบาปทั้งหลาย แล้วประพฤติสุจริต ๓ ประการ

ผู้ใดฟังธรรมแม้น้อย แต่เห็นธรรมด้วยกาย และไม่ประมาทในธรรม ผู้นั้นแลชื่อว่าผู้ทรงธรรม

ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย จะเห็นอรรถแจ่มแจ้งได้ด้วยปัญญา ความหลุดพ้นแห่งใจย่อมมีเหมือนความดับแห่งประทีปอันชัชวาล ฉะนั้น เป็นต้น

ธรรมภาษิตเหล่านี้ ล้วนเป็นวาทะของนักปราชญ์ทั้งหลาย ทั้งพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และเทวดาเป็นต้น ซึ่งการยอมรับนับถือความดีงามของพระธรรมนั้นปรากฏในหมู่คนดี และเอกสารที่ดีทั้งหลายเช่น

ประการหนึ่ง ซึ่งขาด พระศาสนา
ทั่วโลกา เกิดทุกข์ ถึงยุคเข็ญ
ครั้นจะกลับ ดับร้อน ผ่อนให้เย็น
ก็ต้องเป็น ไมตรี ปรานีกัน เป็นต้น

จุดแยกทางชีวิตของคนในโลกนั้น จิตมีบทบาทสำคัญที่สุด คราวหนึ่งเทวดาตนหนึ่งได้มากราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า จะรู้ได้อย่างไรว่าคนจะเสื่อมหรือมีความเจริญ ทรงรับสั่งว่า

คนจะเสื่อมก็รู้ได้ง่าย คนจะเจริญก็รู้ได้ง่าย คือคนใดใคร่ธรรมเป็นผู้เจริญ คนใดเกลียดธรรมะจะเป็นผู้เสื่อม

หลักการสำคัญทางพระพุทธศาสนา จึงเน้นไปที่การฝึกจิต จนสามารถพัฒนาจิตให้มีความเห็นชอบ ความคิดชอบ เพราะในแง่ของความเป็นจริงแล้ว จุดหักเหของชีวิตคนแต่ละคน อยู่ที่จิตของเขาเป็นสำคัญ ดังที่ทรงแสดงไว้ว่า

จิตที่ฝึกฝนผิดทาง ย่อมทำความเสียให้ ยิ่งกว่าศัตรูทำต่อศัตรู หรือคนที่จองเวรกันทำต่อคนจองเวร

มารดาก็ทำให้มิได้ บิดาก็ทำให้มิได้ ญาติพี่น้องก็ทำให้มิได้ แต่จิตที่ฝึกฝนไว้ชอบ ย่อมทำสิ่งนั้นให้ได้ และทำให้ได้อย่างประเสริฐสุดด้วย

การมองเห็นคุณค่าของความสามัคคี จึงจำต้องอาศัยพื้นฐานของคนที่มีความพอใจยินดีในธรรม จนสามารถพัฒนาจิตของตนให้มีความดำริในทางที่ชอบ มีความเห็นชอบ อย่างน้อยก็เป็นการเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เพราะคนเช่นนี้จะตัดสินปัญหาทุกอย่าง แบบธรรมาธิปไตย คือให้ความสำคัญแก่ธรรม ยุติด้วยธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมเป็นสำคัญ โดยไม่ละเลยการใช้สติ ปัญญาในทุกกรณี

สามัคคีธรรมนั้น เป็นธรรมระดับยอดข้อหนึ่ง สามารถเทียบเคียงได้กับการอุบัติของพระพุทธเจ้า เพราะเป็นเหตุแห่งความสงบสุขทั้งในส่วนตน ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ ตลอดถึงโลกทั้งปวง พระพุทธเจ้าทรงแสดงความจริงส่วนนี้ไว้ว่า

การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าทั้งหลายให้เกิดสุข การแสดงพระสัทธรรมให้เกิดสุข ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข ความพายามของหมู่ที่พร้อมเพรียงกันเป็นเหตุให้เกิดสุข

ด้วยเหตุนี้ หลักสามัคคีธรรมจึงมีการสอนกันในรูปแบบต่าง ๆ เฉพาะในที่นี้จะกล่าวใน ๓ ลักษณะ คือ

สามัคคีธรรมที่สอน ให้คนได้รู้ คนได้ฟัง ได้คิด เช่น

ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข การความเพียรของหมู่ผู้พร้อมเพรียงกันให้เกิดสุข

ความพร้อมเพรียงของปวงชนยังความเจริญให้สำเร็จ ความสามัคคีนั้นท่านผู้รู้สรรเสริญ

ผู้ยินดีในความสามัคคี ตั้งมั่นอยู่ในธรรม ย่อมไม่คลาดจากธรรมอันเกษมจากโยคะ

ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นความสุข การสนับสนุนผู้พร้อมเพรียงกันก็เป็นสุข ผู้ยินดีในชนผู้พร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม ย่อมไม่คลาดจากธรรมอันเกษมจากโยคะ

สามัคคีที่ทรงสอนให้ปฏิบัติ

ท่านทั้งหลายเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และความไม่วิวาทโดยความเป็นธรรมอันเกษมจากภัยแล้ว จงเป็นผู้พร้อมเพรียง มีความประนีประนอมกันเถิด นี้เป็นพระพุทธานุสาสนี

พึงศึกษาความสามัคคี ความสามัคคีนั้น ท่านผู้รู้ทั้งหลายสรรเสริญแล้ว ผู้ยินดีในสามัคคีตั้งมั่นในธรรม ย่อมไม่คลาดจากธรรมอันเกษมจากโยคะ

ในทางพระพุทธศาสนานั้น เรื่องความสามัคคี ทรงมีการตอกย้ำกันพิเศษ ทั้งในส่วนที่เป็นพระวินัย และส่วนพระสูตร ทรงแสดงไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้หมู่คณะที่อยู่ร่วมกันของบุคคลหลายฝ่าย ที่มีพื้นฐานต่างกันมากนั้น ให้สามารถอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข ตามปกติแล้วพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หากจะมีความขัดแย้งกันจะเกิดขึ้นจากความประพฤติไม่ตรงกัน และความเห็นขัดแย้งกัน ที่ท่านเรียกขาดสีลสามัญญตา คือความเสมอกันในด้านศีล และขาดทิฏฐิสามัญญตา ขาดความเสมอกันในด้านความเห็น ซึ่งตามปกติแล้วมักจะเป็นเรื่องฝ่ายหนึ่งยึดหลักธรรมเป็นเกณฑ์ อีกฝ่ายหนึ่งมักใช้ความคิดเห็นความเข้าใจของตนเป็นเกณฑ์ เมื่อไม่อาจประนีประนอมกันได้ มักจะนำไปสู่ความขัดแย้งกัน

ด้วยเหตุนี้เราจึงพบว่า พระพุทธบัญญัติที่ทรงบัญญัติไว้นั้น จะมีทั้งที่เป็นมาตรการในการป้องกันไม่ให้ใครสร้างปัญหาขึ้น จนเป็นที่รังเกียจของคนอื่น และมาตรการในการคุ้มครองรักษา เพื่อปกป้องคนที่มีอัธยาศัยดีงาม ไม่ให้ใครรังแก เพราะแต่ละอย่างถึงจุดหนึ่งจะนำไปสู่ความแตกแยกร้าวฉานด้วยกันทั้งนั้น

ปัญหาทางวินัยบางประการ มีลักษณะสับสนจนยุ่งเหยิงไปหมด หากจะชี้ถูกชี้ผิดลงไปยากที่จะให้เกิดการยอมรับนับถือได้ ฝ่ายที่ถูกชี้ให้ผิดคงจะไม่ยอมรับ และอาจ

จะก่อหวอดขึ้นมาในรูปแบบอื่น หลักทางพระวินัยจึงกำหนดแนวทางหนึ่งเอาไว้ สำนวนทางศาสนาเรียกว่า ติณวัตถารกวินัย เป็นหลักปฏิบัติในแนวให้เลิกแล้วต่อกัน เรื่องที่ผ่านไปแล้วก็ให้ผ่านไป ทำนองคล้าย ๆ กับหลักนิรโทษกรรมที่ใช้กันในทางการเมือง การศาล อันเป็นหลักของการประนีประนอม ประสานประโยชน์กัน เพื่อรักษาเอกภาพของหมู่คณะเอาไว้ให้ได้

แม้หลักการปวารณา เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละรูปสามารถว่ากล่าวตักเตือน ห้ามปรามกันได้ ไม่ว่าจะได้เห็นได้ยิน หรือรังเกียจสงสัย ในความผิดพลาดบกพร่องของกันและกัน เพื่อช่วยกันปิดกั้นมิให้ใครละเมิดศีล จนเป็นที่รังเกียจของพระรูปอื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความแตกแยกความร้าวฉานกันในหมู่สงฆ์

การแสดงอาบัติ คือบอกกล่าวความผิดพลาดบกพร่องของตน เพื่อตั้งใจสำรวมระวังต่อไปก็ดี ล้วนเป็นอุบายวิธีที่จะป้องกันความแตกแยกความร้าวฉาน การขาดสามัคคีธรรมในหมู่คณะทั้งนั้น

พระวินัยบางข้อยังปรับอาบัติแก่พระที่ทะเลาะกัน หรือส่งเสริมคนอื่นให้ทะเลาะกัน ขาดความสามัคคีกันว่าเป็นความผิดทางพระวินัย พระรูปใดพยายามทำให้สงฆ์แตกสามัคคีกัน หากห้ามไม่ฟัง จุดสุดท้ายท่านปรับเป็นอาบัติ

สังฆาทิเสส ซึ่งมีโทษแรงรองลงมาจากการสึกออกไป ใครทำตามพระที่ทำเช่นนั้นก็จะมีโทษแบบเดียวกัน

ในด้านธรรมะ การทำลายสามัคคีธรรมของสงฆ์ จัดเป็นบาปกรรมหนักที่สุด เรียกว่า อนันตริยกรรม

แต่อย่างไร คนก็คือคน การทะเลาะวิวาทกันจึงกลายเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของคน อันเริ่มมาจากความขัดแย้งกันทางความคิดก่อน อย่างที่ท่านบอกไว้ว่า

ชาวบ้านขัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ ที่แต่ละฝ่ายต่างก็ต้องการได้ ต้องการมี ต้องการเป็นด้วยกัน เมื่อขาดการประนีประนอมกัน การทำลายสามัคคีก็พร้อมที่จะเกิดขึ้นเสมอ

นักบวชขัดแย้งกันเพราะทิฏฐิ คือมีความเห็นไม่ตรงกันขัดแย้งกัน เมื่อไม่อาจหาจุดกลางทางความคิดที่จะประนีประนอมประสานความคิดกัน ก็จะมีการทะเลาะวิวาทกัน

แม้ความจริงจะเป็นเช่นนี้ และคนส่วนใหญ่ก็ทราบว่าเรื่องความเห็นขัดกัน กับผลประโยชน์ขัดกัน พร้อมที่จะผสานกันทั้งความเห็นและผลประโยชน์ แล้วนำไปสู่ความรุนแรงตามลำดับ จนถึงเป็นมหายุทธสงครามได้ หากแต่ละคนไม่พร้อมที่จะประนีประนอม ประสานประโยชน์ เฉลี่ยผลประโยชน์กัน ดังนั้น การกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดสามัคคีธรรม จึงต้องมีการกระทำกันอย่างต่อเนื่องยาวนาน และคงเป็นเช่นนี้ตลอดไป

ข้อที่น่าสังเกตคือ การขาดสามัคคีในหมู่คณะนั้น บางคราวเป็นเรื่องค่อนข้างไร้สาระ ไม่น่าจะลงทุนทำความชั่ว คนบางพวกถึงกับขยายออกไปได้ จนยากต่อการแก้ไข

คราวหนึ่ง ได้เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์แห่งความอัปยศ อดสูของคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา จนพระพุทธเจ้าต้องเสด็จเข้าป่าไปอยู่กับช้าง กับลิง จะได้ลำดับเหตุการณ์ที่กระตุ้นความรุนแรงไปตามลำดับ โดยสรุปดังนี้

พระธรรมกถึกเข้าห้องน้ำ เหลือน้ำชำระไว้ไม่เทให้หมดตามเงื่อนไขของพระวินัย พระวินัยธรเข้าไปทีหลังเห็นเข้าออกมาสอบถาม พระธรรมกถึกก็รับทันทีว่าท่านเหลือไว้เอง แต่ไม่ทราบว่าผิดวินัย ถ้าผิดวินัยท่านพร้อมที่จะแสดงอาบัติ แต่พระวินัยธรกลับบอกว่า ถ้าไม่รู้ก็ถือว่าเป็นอาบัติ พระธรรมกถึกก็คิดว่าไม่อาบัติจริง ๆ จึงไม่ได้แก้ไขอะไร

พระวินัยธร กลับนำเรื่องที่ตนวินิจฉัยเองว่าไม่เป็นอาบัติไปบอกศิษย์ของตนให้ทราบว่า พระธรรมกถึกทำผิดแล้วยังไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ ศิษย์ของพระวินัยธรก็นำไปพูดตำหนิพระธรรมกถึกกับลูกศิษย์ของท่าน ศิษย์ของพระธรรมกถึกนำข้อความไปเล่าให้อาจารย์ของตนฟัง พระธรรมกถึกสงสัยจึงบอกว่า เอ้าไหนท่านบอกว่าไม่เป็นอาบัติละ ตอนนี้ทำไมจึงบอกว่าเป็นอาบัติเล่า เมื่อเป็นเช่นนี้แสดงว่าพระวินัยธรโกหกล่ะซี ตกลงว่า

ฝ่ายพระวินัยธร ถูกตำหนิว่าเป็นคนโกหก พูดกลับไปกลับมา

ฝ่ายพระธรรมกถึก ถูกตำหนิว่าต้องอาบัติแล้วยังไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ

เมื่อทั้งสองฝ่ายไม่ยอมกัน ความผิดก็กระจายออกไป เพราะต้องการเอาชนะกันและกัน อาจารย์ทะเลาะกับอาจารย์ ศิษย์ของแต่ละฝ่ายเข้าข้างอาจารย์ของตน จึงทะเลาะกันระหว่างศิษย์กับศิษย์ ญาติโยมของอาจารย์และศิษย์ทั้งสองฝ่าย ก็แยกกลุ่มทะเลาะกัน ตอนนั้นไม่มีใครพูดเรื่องใครผิดใครถูกแล้ว แต่ต้องการเป็นผู้ชนะด้วยกันทั้งสองฝ่าย จนความร้าวฉานกระจายออกไปในเมืองโกสัมพีอย่างกว้างขวาง สุดทางเยียวยารักษาจนพระพุทธเจ้าต้องเสด็จไปให้สติแก่ท่านเหล่านั้น ได้รับสั่งท่ามกลางท่านเหล่านั้นว่า

อย่าเลย ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าได้บาดหมาง อย่าได้ทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกันเลย

แม้จะทรงรับสั่งย้ำเตือนถึง ๓ ครั้ง แต่ท่านเหล่านั้นอยู่ในสภาพหน้ามืดเสียแล้ว ไม่ยอมรับฟังแม้แต่พระพุทธบัญชา โดยบอกให้พระพุทธเจ้าวางพระองค์เฉย ๆ พระพุทธองค์จึงทรงเปลี่ยนเป็นการนำเอาเรื่องทีฆาวุกุมาร พระราชโอรสของพระเจ้าทีฆีติโกศลราช ซึ่งถูกพระเจ้าพรหมทัตกาสิกราช ยกกองทัพมาโจมตีบ้านเมือง แม้พระองค์จะเสด็จหนีไปแล้ว แต่ยังติดตามมาสำเร็จโทษจนทิวงคตไป ก่อนจะถูกประหาร พระเจ้าทีฆีติโกศลทรงให้สติแก่ทีฆาวุกุมาร ซึ่งปลอมตัวเข้าไปดูพระราชบิดาถูกประหาร ด้วยข้อความสั้น ๆ ที่ท่านแปลเป็นฉันท์ว่า

อาดูรดวงจิตบิดา จงฟังคำพ่อ

จงเห็นแก่กาลยาวนาน อย่าเห็นแก่สั้นเกินการณ์

ชื่อเวรไป่ราญ ระงับเพราะผูกเวรกัน

แม้ในกาลต่อมา ทีฆาวุกุมารมีโอกาสจะปลงพระชนม์ชีพของพระเจ้าพรหมทัตกาสิกราชได้ แต่นึกถึงพระโอวาทของพระราชบิดาก่อนถูกประหาร กลับใจสร้างความเป็นมิตรกับศัตรูของพระราชบิดา จนได้เป็นพระราชบุตรเขยของพระเจ้าพรหมทัตกาสิกราช และได้เป็นกษัตริย์ครองเมืองพาราณสี ในตอนสุดท้ายของชาดก ได้รับสั่งเน้นให้ท่านเหล่านั้นตระหนักว่า

ภิกษุทั้งหลาย ขันติ โสรัจจะ เห็นปานนี้ ได้มีแล้วแก่พระราชาเหล่านั้น ผู้ถืออาชญา ถือศาสตราวุธ การที่พวกเธอบวชในพระธรรมวินัย อันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ จะพึงอดทนและสงบเสงี่ยมนั้น ก็จะพึงงามในธรรมวินัยนี้แน่

และทรงให้สติแก่ท่านเหล่านั้นทำนองเดิมอีก ๓ ครั้ง ท่านเหล่านั้นคงเป็นเช่นเดิม พระพุทธองค์จึงทรงดำริว่า

โมฆบุรุษเหล่านี้หัวดื้อนัก เราจะให้โมฆบุรุษเหล่านี้เข้าใจทำไม่ได้ง่ายเลย จึงได้เสด็จออกไปจากสถานที่นั้น

รุ่งเช้าของอีกวันหนึ่ง พระพุทธองค์ประทับยืนท่ามกลางพระสงฆ์ ได้ตรัสพระคาถา เป็นเครื่องเตือนใจให้สงบเวรภัยไว้ว่า

ภิกษุมีเสียงดังเป็นเสียงเดียวกัน จะได้สำนึกว่าตนเองเป็นพาลไม่มีเลยสักรูปเดียว ยิ่งเมื่อสงฆ์แตกกันก็ไม่ได้สำคัญเหตุอื่น ภิกษุทั้งหลายลืมสติ สำคัญตัวว่าเป็นบัณฑิต ช่างพูด เจ้าคารม พูดไปตามที่ตนปรารถนาจะยื่นบาปพูด ไม่สำนึกว่าการทะเลาะเป็นเหตุชักพาไป

ก็คนเหล่าใด จองเวรไว้ว่า คนโน้นด่าเรา ตีเรา ชนะเรา ได้ลักสิ่งของของเราไป เวรของคนเหล่านั้นย่อมไม่สงบ ส่วนชนเหล่าใดไม่จองเวรไว้ว่า คนโน้นด่าเรา ตีเรา ชนะเรา ได้ลักสิ่งของของเราไป เวรของคนเหล่านั้นย่อมสงบ

แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว เวรทั้งหลายในโลกนี้ ย่อมไม่สงบระงับเพราะการจองเวรเลย แต่ย่อมระงับเพราะไม่จองเวร ธรรมนี้เป็นของเก่า

ก็คนเหล่าอื่น ไม่รู้สึกว่า พวกเรากำลังยับเยินท่ามกลางสงฆ์นี้ ส่วนคนเหล่าใด ในท่ามกลางสงฆ์นั้น สำนึกได้ความหมายมั่นของพวกเขา ย่อมสงบระงับไปได้เพราะความสำนึกนั้น

คนเหล่าใด บั่นกระดูก ผลาญชีวิต ลักทรัพย์ คือโคและม้า คนเหล่านั้นช่วงชิงแว่นแคว้นกัน ก็ยังคบหาสมาคมกันได้ เหตุไฉนพวกเธอจึงคบหาสมาคมกันไม่ได้เล่า

ถ้าบุคคลพึงได้สหายมีปัญญาเที่ยวไปด้วยกัน เป็นนักปราชญ์คอยช่วยเหลือกัน เขาย่อมครอบงำอันตรายทั้งปวงเสียได้ พึงพอใจมีสติเที่ยวไปกับสหายเช่นนั้น ถ้าไม่ได้สหายมีปัญญาเที่ยวไปด้วยกันเป็นนักปราชญ์คอยช่วยเหลือกัน พึงเที่ยวไปคนเดียว ดุจพระราชา

ทรงสละแว่นแคว้นคือราชอาณาจักร และดุจช้างมาตังคะละฝูงเที่ยวไปในป่าฯ ฉะนั้น

การเที่ยวไปคนเดียวดีกว่า เพราะคุณธรรมความเป็นสหายไม่มีในคนพาล พึงเที่ยวไปคนเดียว และไม่พึงทำบาป ดุจช้างมาตังคะ มีความขวนขวายน้อย เที่ยวไปในป่าตามลำพัง ฉะนั้น

หลังจากได้รับสั่งแก่พระสงฆ์เหล่านั้นแล้วพระพุทธองค์ได้เสด็จไปพบพระเถระอีก ๓ รูปทรงสอบถามหลักการอยู่ร่วมกันของท่านเหล่านั้น ท่านทั้ง ๓ กราบทูลให้ทรงทราบว่า *พวกท่านยังมีความพร้อมเพรียงกันยังปรองดองกันไม่วิวาทกัน เป็นดุจน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รัก* โดยท่านเหล่านั้นได้กราบทูลถึงหลักการอยู่ร่วมกันของพวกท่านว่าทุกรูปมีความตระหนักว่า

เป็นลาภของเรา เราได้ดีแล้ว ที่เราได้อยู่ร่วมกับเพื่อนพรหมจารีเห็นปานนี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าได้เข้าไปตั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม ไว้ในท่านเหล่านั้นทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ข้าพระพุทธเจ้าได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เราพึงวางดวงจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้เท่านั้นดังนี้แล้ว วางจิตของตนให้เป็นตามอำนาจจิตของท่านเหล่านี้แหละ กายของพวกข้าพระพุทธเจ้าต่างกันก็จริง แต่จิตเป็นเหมือนดวงเดียวกัน พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุจน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รักอยู่ ด้วยวิธีอย่างนี้แล พระพุทธเจ้าข้า

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถามรายละเอียด ในการปฏิบัติตนต่อกัน ท่านเหล่านั้นกราบทูลให้ทรงทราบ ซึ่งเมื่อกล่าวโดยเนื้อหาคือ ทุกรูปช่วยเหลือกัน รับผิดชอบในหน้าที่ของตน และพร้อมที่จะทำแทนเพื่อน ๆ เมื่อฝ่ายหนึ่งไม่ว่าง ต่างฝ่ายต่างดูแลกันด้วยความเมตตา เรื่องที่นำมาพูดกันล้วนเป็นเรื่องของธรรมะ พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญท่านเหล่านั้นแล้ว เสด็จเข้าป่ารักขิตวัน ในเขตตำบลปาริไลยกะ เสด็จประทับอยู่ในที่นั้นตามลำพังพระองค์ โดยมีช้างปาริไลยกะ และลิงตัวหนึ่งคอยรับใช้

ใช้ปัญญารักษาตน

เหตุการณ์ในคราวนั้น จัดว่าเป็นรอยด่างของประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ที่เกิดขึ้นมาจากเรื่องเกือบจะไร้สาระ แต่คนที่ไม่มีสาระ กลับไปเพิ่มความไร้สาระให้มากยิ่งขึ้น

จนกลายเป็นเหตุการณ์ที่สะท้อนออกมาให้เห็นว่า หากสังคมใดก็ตามที่ขาดความสามัคคี มีความแตกแยกร้าวฉานกัน แม้พระพุทธเจ้าซึ่งทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาอย่างสูง ยังต้องหลีกเร้นไปอยู่กับช้างกับลิงในป่าทีเดียว เหตุการณ์คราวนั้นจึงน่าจะเป็นอนุสสติให้ย้อนรำลึกถึงแล้วตั้งใจสำรวมระวัง ไม่ให้เกิดความร้าวฉานในแนวนั้น แต่แปลกที่กลับเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าบนโฉมหน้าประวัติของพระพุทธศาสนา

ที่น่าติดตามต่อไปคือ เหตุการณ์ในคราวนั้น ทำให้พระมหาเถระจำนวนมาก เช่นพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ เป็นต้น เมื่อทราบข่าวเหตุการณ์รุนแรงคราวนั้น ต่างรูปต่างมาเฝ้าพระพุทธเจ้ากัน มาทั้งภิกษุ ภิกษุณี

ฝ่ายชาวพุทธเมืองโกสัมพี เมื่อทราบว่าพระพุทธเจ้าต้องเสด็จไปอยู่ในป่ากับช้างกับลิงเช่นนั้น จึงมีความไม่พอใจต่อการกระทำของพระเหล่านั้น ลงโทษด้วยการไม่ให้การเคารพ นับถือ ไม่ถวายภัตตาหาร เป็นต้น ในที่สุดท่านเหล่านั้นเกิดสำนึกผิด ได้เดินไปเพื่อจะขอให้พระพุทธเจ้าทรงงดโทษให้ แต่เหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อก็เกิดขึ้น พระสงฆ์ พระเจ้าปเสนทิโกศล ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขา เป็นต้น ไม่ประสงค์ให้ท่านเหล่านั้นเข้าเมืองสาวัตถี วัดพระเชตวัน วัดบุพพาราม จนพระพุทธเจ้าต้องทรงชี้แจงให้ท่านเหล่านั้นเข้าใจ มีความพร้อมที่จะให้อภัย ยกโทษในความผิดพลาดของท่านเหล่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกแยกกันในคราวนั้น และคนที่สนับสนุนคนที่สร้างความแตกแยกทั้งสองฝ่ายนั้น กลายเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาของคนระดับพระอริยบุคคลทั้ง ๆ ที่ท่านเหล่านั้นมีความเคารพ นับถือ ศรัทธาในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง ทั้งนี้เพราะว่า การทำลายสามัคคี

และการสนับสนุนคนที่ทำลายสามัคคี เป็นคนที่ปฏิบัติตนนอกคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่เป็นการปฏิบัติตามพระธรรม และนอกรีตนอกรอยของพระสงฆ์ จึงเป็นการชอบแก่เหตุที่ท่านเหล่านั้นจะถูกรังเกียจจากคนดีทั้งหลาย และคนเช่นนั้นคงอยู่ในฐานะอย่างนั้นทุกกาลทุกสมัย

จากเรื่องทั้งหมดที่ยกมานั้น จะพบว่าเป็นทั้งหลักคำสอนที่สอนให้คิด พิจารณา และปฏิบัติตาม ทั้งมีตัวอย่างที่ทำให้ดูทั้งสองด้านคือ ฝ่ายพวกที่ขาดความสามัคคีของภิกษุชาวเมืองโกสัมพี และฝ่ายที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี ของพระเถระ ๓ รูป คือ พระอนุรุทธเถระ พระกิมพิลเถระ พระนันทิยเถระ ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่อง

ที่สำคัญคือที่พระพุทธเจ้าทรงอยู่ให้ทุกคนเห็นว่าหากจะอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกแยกร้าวฉาน เป็นคนแต่พูดกับคนไม่รู้เรื่อง เป็นพระแต่พูดกันไม่รู้เรื่อง ขาดการประนีประนอม ก้าวร้าว รุนแรง จนไม่ชอบเชื่อฟังแม้แต่ระดับศาสดาของตน ไปอยู่กับลิงกับช้างเสียยังจะดีกว่า

หากจะมองในแง่ของประวัติศาสตร์ สังคมแล้วเราจะพบว่า สถาบันสงฆ์นั้นเมื่อมองแนวหนึ่ง คือสังคมที่ทรงสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นแบบอย่างในการศึกษาธรรมปฏิบัติธรรม อยู่อย่างมีธรรม ระบบทางศาสนาจึงมีทั้งที่เป็นการสอน ให้ฟัง ให้รู้ ให้คิด ให้ทำตาม มีตัวอย่าง

บุคคลที่ปฏิบัติตนอย่างมีศีลมีธรรม และดำรงตนเป็นหลักให้ดูตัวอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยท่านเหล่านั้นดำรงมั่นคงในพระสังฆคุณ คือปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรม ปฏิบัติสมควร มีทั้งระดับที่ทำให้ดู และอยู่ให้เห็นประจักษ์แจ้งแก่คนทั้งหลาย เรื่องนี้หากคนใดคิดได้ คิดดี คิดเป็น คิดชอบแล้ว พระพุทธรูปปางปาริไลยกะ น่าจะเป็นอนุสสติเตือนใจให้ตระหนักว่าในพระพุทธศาสนานี้

พระพุทธเจ้า ไม่นิยมความแตกแยก ทรงสรรเสริญยกย่องสามัคคีธรรม ไม่ทรงอยู่ร่วมกับสงฆ์ที่แตกแยก ถ้าสังคมใดก็ตามที่ขาดสามัคคีธรรม ป่วยการที่จะขอพุทธานุภาพคุ้มครอง เพราะพระพุทธเจ้าจะไม่อยู่ร่วมกับคนที่ขาดสามัคคีให้ดูเป็นตัวอย่างมาแล้ว

พระสัทธรรม เน้นย้ำที่สามัคคีธรรม สามัคคีรสผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่ท่านเรียกว่า **มคฺคสามงฺคี** คือองค์ธรรมที่สามัคคีผสมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วผลที่คนต้องการก็จะเกิดขึ้นจนถึงบรรลุมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลชั้นต่าง ๆ

สถาบันสงฆ์นั้น เริ่มต้นจากการรับเข้าบวชแล้ว พระทุกรูปเกิดขึ้นจากการยอมรับร่วมกันของพระสงฆ์ที่เข้าร่วมประชุม สามัคคีกันทำสังฆกรรมโดยผ่านขั้นตอนมา

ตามลำดับ จนท่านรูปนั้นได้เป็นภิกษุโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย การบวชของพระภิกษุ สามเณร จึงเป็นผลจากความสามัคคี ที่ท่านเรียกว่าพร้อมเพรียงกันโดยธรรมของสงฆ์ สังฆกรรมทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการรับกฐิน การบวช การทำอุโบสถ การทำปวารณา และจนถึงวินัยกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ย้อนกลับไปสู่การทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นมาล้วนเน้นไปที่สามัคคีเป็นหลักสำคัญทั้งนั้น และความสามัคคีนั้นท่านจะเน้นย้ำที่ **ความพร้อมเพรียงโดยธรรม** ทุกแห่ง

ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะอะไร ?

เพราะว่ามีความพร้อมเพรียงเป็นอันมาก ที่เกิดขึ้นมาจากการปลุกเร้า ทำนองปลุกระดม คนเหล่านั้นถูกชี้นำจากคนเพียงไม่กี่คน ให้เห็นตามคล้อยตามกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้น ร่วมเป็นพลังมวลชนขึ้นมา ด้วยการปลุกระดม ด้วยการจ้างวานของกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง การเศรษฐกิจ หรือบางคราวแม้แต่กลุ่มที่อาศัยศาสนาเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และพวกของตน ความพร้อมเพรียงในลักษณะนี้ จึงเป็นความสามัคคีที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่ยุติด้วยธรรม เพราะความสามัคคีในลักษณะนั้น สร้างความเดือดร้อนให้แก่กลุ่มคนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มผลประโยชน์เหล่านั้น ความสามัคคีในลักษณะนั้นจึง

ไม่ใช่เหตุเกิดความสุข แต่กลับเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ สร้างความแตกแยกร้าวฉานให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เป็นเรื่องของการกระทำที่เรียกว่า **พวกมากลากไป**

เป็นความพร้อมเพรียงของโจร ของนักก่อกวน ของพวกก่อการจลาจล คงเข้าทำนองเดียวกันกับความพร้อมเพรียงของภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่เกาะกลุ่มกันเป็นสองฝ่าย ในแต่ละฝ่ายท่านก็สามัคคีกัน แต่เมื่อไม่ยุติด้วยธรรมด้วยวินัย ด้วยคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ผลจากความสามัคคีของท่านเหล่านั้น จึงออกมาในรูปของการแตกแยกร้าวฉาน เมื่อมองไปที่พระเถระอีก ๓ รูป ที่ท่านอยู่ร่วมกันด้วยกายต่างกัน ใจเป็นดวงเดียวกัน เป็นความรักความเมตตา จากใจสู่ใจ ใจประสานใจ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เอื้ออาทรต่อกัน ท่านทั้ง ๓ นั้นในกาลต่อมาได้บรรลุมรรคผล เป็นพระอรหันต์ระดับนำในยุคนั้นด้วยกัน

ความรู้รัก สามัคคี จะเกิดขึ้นได้อย่างไร

ข้อความประโยคนี้แสดงว่า ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้จากเหตุหลัก ๓ ประการ คือ

๑. ต้องมีความรอบรู้ในลักษณะของความสามัคคีอุปสรรคของความสามัคคี เหตุให้เกิดสามัคคี คุณประโยชน์ที่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ จะพึงได้จากความสามัคคี หลักสามัคคีทั้งที่เป็นคำสั่งสอนให้ฟัง ให้คิด ให้รู้ และให้ทำตาม ตัวอย่างคณะบุคคลที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี และแตกสามัคคี คณะบุคคล ครอบครัว สังคมเป็นหลักต่อการยึดถือเป็นแบบฉบับ ในการรักษาพัฒนา ความสามัคคี

๒. เมื่อผ่านการศึกษามาแล้ว จะต้องปลูกฝังความรัก ความพอใจทุกขั้นตอนของความสามัคคี จนมีความพร้อมที่จะเสริมสร้างสามัคคีธรรมจากตนไปหาคนอื่น มีความพร้อมที่จะขจัดอุปสรรคของความสามัคคี มีความรัก ศรัทธา ในหลักธรรมที่จะเสริมสร้างพัฒนา รักษา ความสามัคคีให้ดำรงอยู่ และมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้นโดยสามารถถ่ายทอดไปตามลำดับ จนกลายเป็นความสามัคคีภายในชาติ

๓. ด้วยความรู้และความสามัคคีธรรมนั้นเอง ยามใดที่มีความขัดแย้งกัน มีเค้าว่าจะทำลายสามัคคี ต้องพร้อมที่จะเสียสละมีความประนีประนอมกัน ประสานประโยชน์กัน แม้ใครจะเสียอะไรไปบ้าง แต่ทุกคนที่สามัคคีกันอยู่ จะต้องทำเพื่อให้ความสามัคคีดำรงอยู่ตลอดไป

มีความสามัคคี มีความรักสงบ มีความกล้าหาญ และมีความเสียสละ จนมีการขยายออกไปว่า มีการประนีประนอม ประสานประโยชน์

ข้อความเหล่านี้ ท่านได้นำไปบรรจุไว้ในเพลงชาติ ซึ่งมีการร้องกันทุกวัน แม้จะจำทรงกันได้

เพลงชาติ

คำร้อง : พ.อ.หลวงสารานุประพันธ์ ทำนอง : พระเจน ดุริยางค์

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบถึงจะรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่
สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี
เถลิงประเทศชาติไทยทวีมีชัย ไชโย

ใช่ แม้จะร้องเพลงกันได้ แต่กลับไม่ค่อยคิดจะสืบสานเอกลักษณ์ของชาติ ที่สามารถพิสูจน์ตัวเองมาได้เป็นเวลานานจวบจนปัจจุบัน ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นคือ หลังจากฟังเพลงชาติ เคารพธงชาติกันแล้ว บางคนกลับสร้างเรื่องทะเลาะร้าวฉานกันต่อไป ช่างน่าเสียดายยิ่งนัก

ที่ร้ายไปยิ่งกว่านั้นคือ เมื่อสร้างความแตกแยกร้าวฉานขึ้นมาภายในชาติบ้านเมืองแล้ว กลับไม่ยอมรับว่าตน พวกตนเป็นฝ่ายผิด จนบางพวกดิ้นรนจะให้คนอื่นยอมรับว่าตนเป็นคนสำคัญ เป็นวีรชนเป็นต้นก็มี

ในกรณีของตัวอย่างที่ท่านยกมาย้ำเตือน ให้ตระหนักถึงคุณค่าของความสามัคคี ซึ่งได้มีการปลูกฝังกันตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็ก ด้วยนิทานต่าง ๆ เช่น

บิดามีลูกชายหลายคน แต่ลูกมักมีความขัดแย้งทะเลาะกันเสมอ บิดาจึงได้นำเอาแขนงไผ่มาส่งให้ลูกคนละอัน สองอัน ซึ่งลูกทุกคนหักได้ แต่เมื่อบิดาได้นำเอาแขนงไผ่หลายอันมามัดรวมกัน แล้วส่งให้ลูกลองหักดู ปรากฏว่าไม่มีใครหักได้ บิดาจึงชี้แจงให้ลูกทราบ คนเราอยู่ร่วมกันนั้น หากมีความสามัคคีกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การป้องกันภัยอันตราย การขจัดปัดเป่าปัญหาต่าง ๆ เป็นต้นก็ตาม สามารถทำให้สำเร็จได้ หากมีความร่วมแรงร่วมใจกัน อันเป็นเหมือนแขนงไผ่ที่มัดรวมกัน ใคร ๆ ก็ไม่สามารถหักทำลายได้ ในทำนองกลับกัน หากมีความแตกแยกสามัคคีกัน จะไม่อาจทำงานสำคัญ ขจัดปัญหา ป้องกันศัตรูเป็นต้นได้ เหมือนแขนงไผ่ที่ลูก ๆ ได้หักทำลายลงได้นั่นเอง

ตัวอย่างที่เป็นรอยประทับใจคนทั้งชาติ คือการเสียกรุงทั้งสองคราว ล้วนแล้วแต่สืบเนื่องมาจากการขาดสามัคคีธรรมภายในชาติ ทั้ง ๆ ที่เรามีคนอยู่เป็นจำนวนมาก ก็ป้องกันรักษาชาติบ้านเมืองไว้ไม่ได้ แต่ตอน

กู้ชาติในครั้งที่สอง โดยการนำของ **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** นั้น แม้จะมีกำลังพลเพียง ๕,๐๐๐ คน แต่กลับกู้ชาติบ้านเมืองได้ ตอนที่มีคนเป็นแสนกลับพ่ายแพ้ต่อกองทัพพม่า ที่เริ่มต้นจากการเป็นกองโจรเท่านั้นเอง

แม้ตัวอย่างจากบรรพชนไทยชาวบ้านบางระจัน ที่มีความสามัคคี พร้อมใจกันต่อสู้กับกำลังทหารพม่าชนะได้ตั้งหลายครั้ง ทั้ง ๆ ที่อ่อนด้อยกว่าในทุกด้าน และตอนนั้นเองแสดงให้เห็นว่า ท่านเหล่านั้นดึงเอาคุณสมบัติของคนไทยออกมาใช้อย่างเต็มที่ **มีความกล้าหาญ สมานสามัคคี มีความเสียสละ** เพื่อรักษาความสงบของชาติบ้านเมือง ประวัติศาสตร์ยุคนั้น คนรุ่นหลังได้นำมากระตุ้นเตือนจิตสำนึกของคนไทย ให้เกิดความสามัคคีกันหลายรูปแบบ เช่นการนำมาเรียบเรียงเป็นเพลง

อยุธยา

เนื้อร้อง-ทำนอง : สุรินทร์ ปิยานันท์

อยุธยาเมืองเก่าของเราแต่ก่อน
จิตใจอาวรณ์มาเล่าสู่กันฟัง
อยุธยาแต่ก่อนนี้ยัง
เป็นดังเมืองทองของพี่น้องเผ่าพงษ์ไทย
เดี๋ยวนี้ซิเป็นเมืองเก่า
ชาวไทยแสนเศร้าถูกข้าศึกรุกราน
ชาวไทยทุกคนหัวใจร้าวราน
ข้าศึกเผาผลาญแหลกราญวอดวาย

เราชนชั้นหลังมองแล้วเศร้าใจ

อนุสรณ์เตือนให้ชาวไทยจงมั่น

สมัครสมานรวมใจกันสามัคคี

คงจะไม่มีใครกล้าราวีชาติไทย

ศึกบางระจัน

เนื้อร้อง-ทำนอง : สุรินทร์ ปิยานันท์

ศึกบางระจัน จำให้มั่นพี่น้องชาติไทย

เกียรติประวัติสร้างไว้ แก่ชนชาติไทยรุ่นหลัง

แม้ชีวิต ยอมอุทิศคราชาติอัปปาง

เลือดไทยต้องมาไหลหลั่งทาทั่วพื้นแผ่นดินทอง

ไทยคงเป็นไทย มิใช่ชาติเป็นเชลย

ไทยไม่เคยถอยร่นชนชาติศัตรู

บางระจัน แม้สิ้นอาวุธจะสู้

สองดาบฟาดฟันศัตรู สู้จนชีพตนมลาย

ตัวตายดีกว่าชาติตาย

เพียงเลือดหยาดสุดท้าย ขอให้ไทยคงอยู่

แดนทองของไทย ไม่ให้ศัตรู

แม้นใครรุกรานต้องสู้ เพื่อกู้แหลมถิ่นไทยงาม

พึงสังเกตว่า แม้เพลงศึกบางระจัน ก็เน้นย้ำไปที่คุณลักษณะของความเป็นไทย ที่เพื่อรักษาความสงบของชาติ ทุกคนมีความพร้อมเพรียงกันต่อสู้กับข้าศึกที่มารุกราน

ด้วยความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว เสียสละแม้ชีวิตของตนเอง ครอบครัว วงศาคณาญาติ ด้วยจิตสำนึกว่า

ตัวตายดีกว่าชาติตาย นั่นเอง

วิถีพุทธศาสน์

ตามหลักการของพระพุทธศาสนานั้น เราเรียนรู้เรื่องอดีตเพื่อเหตุสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อถ่ายทอด รักษา สืบต่อเรื่องราวเหล่านั้นเอาไว้ในฐานะเป็นประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง การศาสนา เศรษฐกิจ เป็นต้น

๒. นำเอาประสบการณ์ในอดีตเหล่านั้นทุกเรื่องที่ดีมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของตน จนถึงนำมาพัฒนาสร้างสรรค์ให้อำนวยประโยชน์มากขึ้นและกว้างขวางยิ่งขึ้น ณ จุดนี้เองหากคนมีปัญญาความสามารถสูง อาจจะอาศัยเงื่อนไขปัจจัยจากสิ่งเหล่านั้นแล้ว ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาได้อีกมาก

๓. นำเอาข้อผิดพลาดบกพร่องต่าง ๆ ในแต่ละสายของอดีต มาเป็นบทเรียนในการเว้น หรือนำมาปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมเพื่อขจัดจุดบกพร่องในครั้งนั้น แล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

ดังนั้น เมื่อเราศึกษาจากหลักการฝึกอบรม สั่งสอนของพระพุทธเจ้า ศาสดาทั้งหลาย บุรพาจารย์ บรรพชนในอดีต ท่านจะให้การอบรมแนะนำ ในแนวที่นำเรื่องอดีตมากระตุ้นจิตสำนึก ที่จะให้คนของตนถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามในอดีตทั้งที่เป็นความดี คนดี เหตุการณ์ที่ดี ผลที่ดีซึ่งเคยเกิดขึ้นแล้วในอดีตเอาไว้ เพื่อให้ตนได้ประสบความสุขความเจริญเช่นเดียวกับท่านเหล่านั้น

ในขณะเดียวกันท่านก็ได้นำเอาความชั่ว คนชั่วสิ่งที่เป็นผลมาจากความชั่วของคนชั่ว ความทุกข์ ความเดือดร้อนของคนชั่ว จนถึงความล้มสลายของมหาอาณา-จักรต่าง ๆ ในอดีต เรื่อยไปจนถึงความทุกข์ทรมานในนรก การจองล้างจองผลาญกันของคนที่แตกแยกกันและลูก หลาน เหลน ลื่อของคนเหล่านั้น มาเล่าขานแนะนำ พร่ำสอน ตักเตือนกัน เพื่อให้ใช้ประสบการณ์จากอดีตเหล่านั้น เป็นเครื่องมือในการพิจารณาให้เห็นประจักษ์แจ้งแก่ใจแล้ว งดเว้นไม่ถือปฏิบัติตามท่านเหล่านั้นจนพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นสองกระแสหลัก จากกระแสชีวิต จนถึงความเป็นกระแสแห่งสารวัฏ นั่นคือ

กระแสแห่งกุศลธรรม ที่ผู้ดำเนินไปได้ชื่อว่าเป็นสุคโต คือดำเนินไปดี มีสุคติเป็นจุดหมาย

กระแสแห่งอกุศลธรรม ที่ผู้ดำเนินไปได้ชื่อว่าเป็นทุคโต คือดำเนินไปไม่ดี มีทุคติเป็นที่จุดหมาย

และเนื่องจากความสามัคคีมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนอื่น เพราะเราต้องสามัคคีกับคนอื่นจาก ๑ คนเป็นต้นไป เพื่อให้ความสามัคคีนั้นเป็นความพร้อมเพรียงโดยธรรม ประกอบด้วยธรรม ยุติด้วยธรรม จึงทรงประทานหลักอุดมมงคลไว้เป็นเบื้องต้นว่า

การไม่คบคนพาล การคบหาสมาคมกับบัณฑิต การยกย่องบูชา ท่านที่ควรแก่การยกย่องบูชา เป็นอุดมมงคล ซึ่งหมายความว่า หากคนไปเริ่มต้นที่คบคนพาล ไม่คบบัณฑิตแล้ว กระบวนมงคลในตอนหลัง ๆ ก็เลิกพูดกัน เพราะท่านผู้นั้นเข้าสู่กระแสของอกุศลไปแล้ว ตราบใดที่เขาไม่ออกจากการคบคนพาล โอกาสที่จะประสบสิ่งที่เป็นมงคลจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

จากนิทาน เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยเรานั้น กรณีของพ่อลูก ท่านที่เป็นพ่อได้สะท้อนให้ลูกเห็นทั้งสองด้าน คือคุณของความสามัคคี และโทษของความไม่สามัคคีกัน

เหตุการณ์กรุงแตกทั้งสองครั้ง สะท้อนด้านลบอันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากความแตกแยกกัน คนมากมีค่าเท่ากับคนน้อย หรือไม่มีคน แต่อาจจะมองแนวสมมติว่า ถ้าขณะนั้น ๆ คนไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยามข้าศึกมาประชิดบ้านเมือง ก็พร้อมใจกันต่อสู้ป้องกัน กรุงจะแตกหรือ เปล่าเลย เพราะในแง่ของความเป็นจริง

แล้ว หากพม่ารู้ว่าคนไทยมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ พม่าหรือจะกล้ามารุกรานไทย

แต่ตอนที่ องค์มหาราชทั้งสองพระองค์ ทรงกู้ชาติไทยนั้น คนเราน้อยกว่าสมัยเสียกรุง แต่ด้วยพลังของความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันเดียวกัน มีความรับผิดชอบในภารกิจ ที่แต่ละคนจะต้องทำต่อชาติบ้านเมืองของตน เมื่อทำได้แล้ว หาใช่ขับไล่ข้าศึกออกไปได้เพียงอย่างเดียวไม่ แต่กลับขยายราชอาณาจักรออกไปกว้างขวางกว่าเดิมเสียอีก

คติธรรมจากหมู่บ้านบางระจัน เป็นการแสดงให้เห็นพลังของความสามัคคี เหมือนมดปลวกแม้ตัวจะเล็ก แต่ทำงานด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถทำรังของตนได้ แต่ตอนที่บางระจันแตก แสดงให้เห็นโทษของการไม่ให้การสนับสนุนคนที่สามัคคีกันอยู่แล้ว ให้สามารถใช้พลังความสามัคคี ทำงานเพื่อชาติบ้านเมืองได้

สรุปว่า ในขณะนั้นเรามีคนประเภท **มือไม่พายแต่เอาเท้าราน้ำ**อยู่มากด้วย แต่นั่นก็คือ บทเรียนอีกหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์ ที่ควรแก่การศึกษา พิจารณาและเลือกปฏิบัติได้ด้วยกันทั้งนั้น

เมื่อได้ศึกษาให้รู้คุณค่าของสามัคคี ทั้งจากคำสอนแนะนำ ให้ฟัง ให้คิด ให้รู้ แล้วจะต้องมีความพร้อมที่จะปฏิบัติตน ให้ยึดมั่นในหลักของสามัคคี และรังเกียจ

การขาดความสามัคคี สภาพครอบครัว สังคม ที่ขาดความสามัคคี และผลที่เกิดจากการขาดความสามัคคี

แต่ความสามัคคีเป็นเหตุ ที่จำต้องสร้างขึ้นมา ผลคือความสุขจากความสามัคคีจึงจะเกิดขึ้น ความรักสามัคคีนั้นจะต้องรักตั้งแต่คุณธรรม คน และผลของความสามัคคี ในขณะเดียวกันจะต้องขจัดเหตุของความแตกสามัคคี ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปคือความเห็นแก่ตัว แต่ความเห็นแก่ตัวนั้นเอง กระจายออกไปเป็นเหตุของการทะเลาะวิวาทกัน ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเหตุของความแตกสามัคคีไว้ว่าได้แก่

สามัคคีเภทเหตุจากไหน

๑. ความโกรธ อันเป็นกิเลสพื้นฐานอย่างหนึ่งของคน ที่มักอ่อนไหวต่ออารมณ์ที่ตนกำหนดว่าไม่น่าพอใจ ความโกรธจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ค่อนข้างสำคัญ ที่จะทำให้คนมีการทะเลาะวิวาทกัน ผู้ที่มีความรู้ดีและมีความรักสามัคคี จึงจำต้องมองให้เห็นโทษของความโกรธ แล้วพยายามลด ละบรรเทา ความโกรธ เพราะ

ความโกรธเป็นดังสนิมศาสตราในโลก ความโกรธก่อความพินาศ ความโกรธทำให้จิตกำเริบ ความโกรธครอบงำนรชนเมื่อใด ความมืดมนย่อมมีเมื่อนั้น ความโกรธน้อยเป็นมาก เกิดการกำเริบขึ้นเพราะไม่อดใจ ความโกรธเป็นอารมณ์ของคนทรามปัญญา เป็นต้น

๒. ความผูกโกรธ หรือความถือโกรธ แม้เรื่องขัดแย้งกันจะผ่านพ้นไปแล้ว แต่คนเหล่านั้นยังเก็บความไม่พอใจเหล่านั้นไว้ภายในใจ เมื่อความโกรธเกิดเผาลนใจ ความคิดจะเลื่อนไหลไปตามการครอบงำของความโกรธว่า

คนเหล่านี้ได้เคยทำอันตรายต่อเรา ทำอันตรายต่อญาติพี่น้องของเรา ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อศัตรูเรา อันเป็นการปลุกผีความโกรธในอดีตมาหลอกหลอนตนเอง

ผูกโกรธว่า คนเหล่านั้นกำลังทำอันตรายต่อเรา กำลังทำอันตรายต่อญาติพี่น้องของเรา กำลังทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อศัตรูเรา อันเป็นการตอกย้ำให้ความโกรธรุนแรงมากยิ่งขึ้นในขณะนั้น ๆ

ผูกโกรธว่า ต่อไปคนเหล่านี้จะเป็นอันตรายต่อเรา ต่อญาติมิตรของเรา หรืออาจจะเป็นประโยชน์ต่อศัตรูเรา อันเป็นการจินตนาการเอาเอง เร่าร้อนเอง ทุกข์เอง ทั้งที่เรื่องนั้นจะเกิดขึ้นหรือไม่ในอนาคตก็ไม่มีใครรู้ได้

ผลคือความเลวร้าย อันเกิดจากความโกรธ การผูกโกรธ พึงดูตัวอย่างเรื่องแมลงวันกับไหน้ำผึ้ง จากเรื่องไม่เป็นเรื่องกลายเป็นจลาจลกันทั่วบ้านเมือง หรือเรื่องของพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ที่กล่าวไว้ในตอนต้นก็มีสาเหตุมาจากความโกรธ ซึ่งมีการกระพือโหมจนยากที่จะหยุดได้นั่นเอง

๓. **การลบหลู่ดูหมิ่นกัน** อันเกิดขึ้นมาจากการปฏิเสธสถานะความรู้ ความสามารถ ฝีมือ ความเป็นคน ความสามารถในตำแหน่งหน้าที่การงานของคนอื่นเป็นต้น จนนำไปสู่การแสดงอาการดูหมิ่นเขา จนเขาโกรธ เช่นสงครามรามเกียรติ์ที่เกิดจากเทวดาดูหมิ่นนนทุกข์ ลูบหัวเล่นเป็นการสนุก จนนนทุกข์โกรธ ลากเรื่องจากสวรรค์มาทำสงครามกันในโลกมนุษย์อย่างที่ทราบกัน

๔. **ความริษยา** อันเกิดจากโลภในสิ่งที่คนอื่นได้ เพราะตนอยากได้เสียเอง ทำให้โกรธคนที่ได้สิ่งดีงามเหล่านั้น ออกมาในรูปของความริษยา พระพุทธศาสนาแสดงว่า ความริษยาทำให้โลกพินาศ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือเรื่องรามเกียรติ์ ที่เริ่มจากพระรามต้องเดินป่า สืบเนื่องมาจากความริษยาของนางไกยเกษี ที่ต้องการให้พระพรตได้ราชสมบัติในอโยธยา จนพระรามต้องออกจากเมืองเข้าป่าไป แล้วเจอแรงริษยาบวกเข้าไปอีกคือนางสำมนักขาริษยานางสีดาที่สามีงาม ทศกัณฐ์ริษยาพระรามว่ามีเมียงาม น้องสาวต้องการได้พระรามไปเป็นสามีตน ทศกัณฐ์ต้องการได้นางสีดาไปเป็นเมียตน เรื่องรามเกียรติ์ที่รบกันยุ่งล้วนปลุกเร้าด้วยความโกรธในตอนต้น ริษยาในตอนต่อมา และกิเลสทั้งปวงก็เพิ่มขึ้นติดตาม จนเป็นมหายุทธสงครามรามเกียรติ์ กว่าจะจบลงได้ก็ทำให้ คน ลิง ยักษ์อื่น ๆ เข้ามาล้มตายเป็นจำนวนมาก

๕. **ความตระหนี่** คือความหวงเสียดาย ไม่ยอมเสียสละ อันแสดงให้เห็นความเห็นแก่ตัวอย่างชัดเจน ความตระหนี่นั้นกระจายออกไปเป็นความหวง เสียดาย ผลประโยชน์ ที่อยู่อาศัย ผิวพรรณ พวกพ้อง ตระกูล ความรู้ ความดี ไม่ยอมเอื้อเฟื้อต่อใคร

๖. **ความอวดดี** อันที่จริงคนเราแต่ละคนก็มีจุดดีเฉพาะตน ที่จะต้องยอมรับนับถือกันตามสมควรแก่ฐานะ แต่การอวดดีทำให้ใจกำเริบเสิบสาน จนสร้างความไม่พอใจ ความโกรธ ให้เกิดขึ้นแก่คนอื่น การอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคีแม้มีอยู่แล้วก็ต้องถูกทำลายไป อย่างนิทานเรื่องนกกระจาบฝูงหนึ่ง ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวช่วยกันยกตาข่ายที่เจ้าของนาดักไว้ กินข้าวในนาของเจ้าของนามาได้ตามลำดับ ต่อมาเกิดอวดดีข่มกัน ต่างตัวต่างถือว่าความสำเร็จในการยกตาข่ายนั้น เพราะตนมีแรงมากกว่าตัวอื่น ต่อมาเมื่อติดตาข่ายอีก ต่างก็เกี่ยงกัน ไม่ยอมบินพร้อมกัน ในที่สุดก็กลายเป็นอาหารของชาวนาไป

๗. **มารยา** คือการเสแสร้ง แสดงความเป็นเจ้าเล่ห์ ที่เรียกว่ามายาสาไถย แสดงถึงการขาดความจริงใจต่อกัน อย่างที่คติไทยได้พูดไว้เป็นอันมาก ***ปากปราศรัยแต่ใจเชือดคอ ปากหวานก้นเปรี้ยว ต่อหน้ามะพลับลับหลังตะโก หน้าไหว้หลังหลอก ซ่อนดาบในรอยยิ้ม*** เป็นต้น

ในคัมภีร์พระพุทธเจ้าได้เล่าถึงเรื่องนกยางจำศีล เสือจำศีล ฤษีลวงเหี้ยเป็นต้น ซึ่งแต่ละเรื่องแสดงอาการของมารยา คือความเจ้าเล่ห์เสแสร้ง เพื่อตนจะได้ลาภยศ สรรเสริญจากคนอื่น คนเจ้าเล่ห์มารยาจึงยากที่จะอยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยความรักสามัคคีกันได้

๘. **ความปรารถนาลามก** คือคนที่มีความปรารถนาชั่วร้าย คบหาสมาคมเกี่ยวข้องกับคนอื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ท่านองเดียวกับมิตรประเภทที่ท่านเรียกว่ามิตรปอกลอก มิตรหัวประจบ เขาพร้อมที่จะทำทุกอย่าง หากเขาจะได้ประโยชน์จากการกระทำเช่นนั้น ความคิดเช่นนี้ยากที่จะสร้างสามัคคีได้เช่นกัน

๙. **ความเห็นผิด**แล้วยึดมั่นในความเห็นของตนจนไม่ยอมประนีประนอมกับคนอื่น เป็นคนประเภทอัตตาใหญ่มาก ๆ เอาตนเองเป็นฐานกำหนดความถูกต้อง จนตนเองคือความถูกต้อง อะไรก็ตามที่ตนไม่เห็นชอบด้วยนั่นคือความไม่ถูกต้อง

วิวาทมูล คือสาเหตุที่จะนำไปสู่ความวิวาทขัดแย้งความร้าวฉาน หรือสามัคคีเภทที่กล่าวมาทั้งหมด เมื่อเกิดขึ้นภายในจิตคนแม้เพียงข้อเดียวพร้อมที่ดึงข้ออื่น ๆ ให้เกิดขึ้น และมีการกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่น

สงครามระหว่างไทยกับพม่าสมัยบุเรงนอง จะพบว่าเริ่มจากความปรารถนาลามก เพราะมีความริษยาในพระเจ้าจักรพรรดิ์ ที่ทรงมีช้างเผือกถึง ๗ เชือก จึงมีความอยากได้จนต้องลงทุนขอ เมื่อไทยไม่ให้ก็โกรธ และผูกใจเจ็บอย่างแรง กอปรกับรู้สึกหวงแหนในเกียรติยศชื่อเสียงที่พระเจ้าจักรพรรดิ์ทรงได้รับ ทั้งตนเองก็อวดว่าเป็นผู้พิชิตทุกทิศทางมาก่อน จึงยกกองทัพมาตีประเทศไทย การขอช้างจึงเป็นทั้งความปรารถนาลามก ความริษยา และมารยาประสานกัน แต่ละอย่างสืบเนื่องมาจากความเห็นผิดจนยากต่อการเยียวยารักษาคนเหล่านี้ จึงพร้อมที่จะสร้างปัญหาให้แก่บุคคลอื่นเสมอ

ดังนั้น อกุศลธรรมทั้งหลายจึงเป็นกระบวนการของความชั่ว ที่ทรงแสดงเป็นพระสูตรไว้ว่า

อกุศลธรรมข้อใดข้อหนึ่งก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นแล้ว อกุศลธรรมเหล่าอื่นที่ยังไม่เกิดจะเกิดขึ้น ที่เกิดแล้วจะเจริญขึ้นตามลำดับ เหตุนั้นจึงสอนให้บุคคลมองเห็นโทษแล้วลด ละ บรรเทาความรุนแรงของกิเลสเหล่านั้น

แม้มหายุทธสงครามโลกครั้งที่สอง หรือครั้งอื่น ๆ ล้วนเกิดขึ้นจากวิวาทมูลเหล่านี้ทั้งนั้น เช่นสงครามโลกครั้งที่สอง ที่เริ่มต้นด้วยความริษยาชนชาติยิวของฮิตเลอร์ก่อน จากนั้นก็ขยายผลออกไปเรื่อย ๆ โดยการสร้างแนวร่วมกับตนขึ้นมา จนกลายเป็นมหายุทธสงคราม

สร้างความสูญเสียให้แก่โลกมากมายสุดคณานับ เมื่อมองย้อนกลับไปที่เหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทดังกล่าวแล้ว จะพบว่ามีครบหมดทุกข้อ แต่ละข้อจะเพิ่มความรุนแรงขึ้นไปโดยลำดับ ไม่มีใครคำนึงถึงบาป บุญ คุณโทษอะไรกันแล้ว ก้าวไปถึงจุดที่เรียกว่ามิคสัญญี ที่มองฝ่ายตรงกันข้ามกับตนเป็นสัตว์ ฆ่ากันเป็นผักปลา นี่คือความแตกสามัคคี ที่สืบเนื่องมาจากมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทกัน และผลจะออกมาในแนวนี้ตลอดมา ตลอดไป

เมื่อรู้คุณค่าของความสามัคคี
และโทษของความแตกสามัคคีแล้วควรทำอย่างไร ?

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า สามัคคีเป็นผล หรืออาการที่สะท้อนจากคุณธรรมภายในใจ จนสามารถประสานความคิด ประสานกิจกรรม ประสานผลประโยชน์กันได้

ทำอย่างไรอาการเช่นนั้นจะปรากฏขึ้นมาได้ ?

ข้อนี้เมื่อเรามองกลับที่การอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องของพระเถระ ๓ รูป คือ พระอนุรุทธเถระ พระกิมพิลเถระ พระนันทิยะ ที่กล่าวไว้ในตอนต้น อันถือว่าเป็นสามัคคีธรรมที่เป็นรูปธรรม มีความรู้คุณค่าของความสามัคคี และโทษของความแตกสามัคคีแล้ว มีความรักความพอใจในคุณธรรม คือ สามัคคีธรรมแล้ว ปฏิบัติตนอยู่ในสามัคคีธรรมแล้ว ได้รับผลเป็นความสุขความสงบ จากการมีสามัคคีธรรมแล้ว

ซึ่งความสามัคคีที่มีกระบวนการสมบูรณ์ในแนวนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นแก่ใคร ที่ไหน เมื่อไร ผลคือความสุข ความสงบ จะเกิดขึ้นในทำนองเดียวกัน เป็นเช่นนี้ตลอดมา และเป็นเช่นนี้ตลอดไปเช่นเดียวกัน

ผลของความสามัคคีที่ปรากฏในหมู่พระเถระเหล่านั้น คือ *มีความพร้อมเพรียงกัน มีความปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุจน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รัก*

อะไรเป็นแรงผลักดันให้เกิดการอยู่ร่วมกันด้วยความรักสามัคคีในลักษณะนั้น ?

เกิดจากสำนึกหลักที่ว่า *เป็นลาภของพวกท่านและสิ่งที่ท่านได้นั้นดีแล้ว คือการอยู่ร่วมกับคนดีอย่างนั้น*

ท่านเหล่านั้นมีวิธีการรักษาสิ่งที่ท่านเรียกว่าเป็นลาภเป็นความดี คือสามัคคีธรรมไว้อย่างไร ?

คุณธรรมที่ท่านกราบทูลถวายพระพุทธเจ้าคือ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็น **สาราณิยธรรม** คือธรรมที่จะสร้างความเคารพ ความรัก การสงเคราะห์กัน การไม่ทะเลาะวิวาทกัน สร้างความสามัคคี และเอกภาพให้เกิดขึ้น ๖ ประการ คือ

๑. *เมตตากายกรรม* คือจะทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับใครก็ตามทำไปด้วยเมตตา มีการช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน แบ่งเบาภาระหน้าที่ของกันและกัน ปฏิบัติตนเช่นนั้นเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าจะเป็นในที่ลับหรือที่แจ้งก็ตาม

งดเว้นการกระทำที่จะเป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แต่ทุกอย่างที่กระทำจะเป็นประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูลต่อกัน การกระทำที่เกื้อกูลต่อกันนั้น กระจายไปถึงทรัพย์สินของมิตร คู่ครอง วงศาคณาญาติของมิตร

๒. *เมตตาวจีกรรม* คือจะพูดอะไร พูดกับใคร พูดถึงใคร ก็พูดไปด้วยจิตเมตตา และเป็นเช่นนั้นทั้งต่อหน้าและลับหลัง หรือที่ท่านใช้คำว่าทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง การพูดที่กอปรด้วยเมตตานั้น เมื่อกล่าวโดยเนื้อหาแล้ว ไม่ว่าจะพูดด้วยหรือพูดถึงใครก็ตาม เรื่องที่นำมาพูดจะต้อง

-เป็นสัจจวาจา คือเป็นความจริงตามที่ตนได้เห็นมา ได้ยินมาได้ทราบมา ได้รู้มา ไม่มีการเสริมความให้เกินจริง และไม่มีการปกปิดข้อความที่เป็นจริงบางอย่างไว้

-ไม่มีลักษณะส่อเสียด แต่เป็นการพูดในลักษณะเสริมสร้างสามัคคี ประสานสามัคคี และกระชับความสามัคคี ตามสมควรแก่กลุ่มคนที่ตนพูดด้วย และได้พูดถึง

-พูดจากันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ฟังแล้วสบายหู สบายใจ เป็นลักษณะของใจสู่ใจ ใจถึงใจ อย่างสำนวนของพระอริยทั้ง ๓ รูปดังกล่าวที่ท่านกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า *เราพึงวางจิตของตนให้เป็นไปตามอำนาจจิตของท่านเหล่านั้น แม้กายจะต่างกัน แต่จิตจะเป็นเหมือนดวงเดียวกัน*

-พูดคำที่มีสาระประโยชน์ หลักการสำคัญในการทำอะไรก็ตามคนฉลาดจะต้องคิดก่อนว่าจะทำอะไร จะทำไปทำไม ทำไปแล้ว พูดไปแล้ว ตนเองและคนอื่นจะได้ประโยชน์อะไรหรือไม่ การพูดถึงสิ่งที่มีสาระประโยชน์จึงเป็นความต้องการร่วมกันของคนทั้งหลาย คนที่มีเมตตาต่อคนอื่น จึงต้องมองไปที่ประโยชน์ที่คนฟังจะได้ จากการพูดของตนเป็นหลัก

เมตตามโนกรรม คือจะคิดถึงใคร หากเรามีใจกอปรด้วยเมตตาต่อเขาแล้ว ความคิดที่เกี่ยวกับคนอื่น จะต้องไม่เป็นความคิดเพื่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตน และคนอื่นเป็นหลัก นั่นคือต้องไม่คิดในทางที่ตนจะได้จากคนอื่นเพียงถ่ายเดียว โดยไม่แลเหลียวถึงสิ่งที่คนอื่นจะได้ไม่คิดถึงคนอื่นด้วยความอาฆาตแค้น พยาบาท โกรธ ผูกโกรธ แต่กลับมีจิตเมตตาต่อเขา มุ่งให้เขาได้อยู่อย่างไม่มีเวรภัย ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ถูกประทุษร้าย และมีความคิดที่พร้อมจะช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่เขา ด้วยความเมตตากรุณาเป็นฐานใจในการอยู่ร่วมกัน

-แบ่งปันผลประโยชน์ ลาภผล ที่ตนและคนอื่นควรจะได้ร่วมกัน ตลอดถึงลาภผลของตนไปเฉลี่ยให้ปันอันเป็นการแสดงออกซึ่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีต่อกัน อันแสดงความมีน้ำใจเมตตาออกมาในอีกลักษณะ

หนึ่งนั่นเอง ตามปกติแล้วความขัดแย้งของสัตวโลกทั้งหลายนั้น ล้วนสืบเนื่องมาจากสิ่งที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า "อามิส" บ้าง "กามคุณ" บ้าง "โลกธรรม" ที่กล่าวโดยสรุปคือ เรื่องผลประโยชน์จัดเป็นโลกธรรมส่วนที่ทุกคนต้องการคือ "ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข" หากในความขัดแย้งนั้น ไปเร่งให้วิวาทมูลดังกล่าวแล้ว มีความเข้มข้นรุนแรงขึ้น ลักษณะการที่ลดระดับพฤติกรรมลงไปแบบสัตว์ดิรัจฉานก็จะเกิดขึ้น จนเป็นมิคคสัญญีได้เสมอ

ข้อนี้ขอให้มองพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนออกไปตามลำดับ แม้ของคนที่เคยมีความสามัคคีกันมาก่อน แต่พอขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์ และเพิ่มความรุนแรงขึ้นตามลำดับ กลับจบลงที่ไม่มีใครได้ ไม่มีใครรอด และเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้ารับสั่งเล่า แต่จะเก็บความมาโดยสรุปว่า

มีคนกลุ่มหนึ่งคบหาสมาคมกัน เป็นเพื่อนฝูงรักใคร่กันมาก แต่เพราะเป็นการคบหาสมาคมกันของคนพาล ความเห็นตรงกันในเรื่องชั่ว ๆ จนร่วมกันเล่นการพนัน ดื่มสุรา เที่ยวกลางคืน จนกลายเป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย ตัดช่องย่องเบา จนคุมพวกกันเป็นกองโจรปล้นคนอื่น

คราวหนึ่ง ได้ร่วมกันปล้นกองคาราวานเกวียน ฝ่ายกองเกวียนมีการต่อสู้ ทำให้พวกโจรโกรธ จึงมีการต่อสู้กัน จบลงด้วยโจรตายไปเป็นจำนวนมาก แต่พวกพ่อค้าเกวียนตายหมด เมื่อถึงคราวแบ่งทรัพย์สินกันในหมู่โจร กลับตกลงกันไม่ได้ เพราะทุกคนต่าง

ต้องการอยากจะได้มากกว่าคนอื่น เมื่อตกลงกันไม่ได้ ความอยากจัดนำไปสู่ความโกรธจัด โจรเหล่านั้นจึงต่อสู้กันเองอีกครั้งหนึ่ง จบลงด้วยการเหลือโจรเพียง ๒ คน

คนทั้งสองจึงเกิดความกลัวว่าตนจะตาย จึงเริ่มคิดวางแผนจะฆ่าอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อตนจะได้ครอบครองทรัพย์สินในกองเกวียนตามลำพัง โดยตกลงร่วมกันว่า ทั้งสองฝ่ายนั้นจะแบ่งทรัพย์สินทั้งปวงเท่า ๆ กัน โดยต่างคนต่างซ่อนดาบไว้ในรอยยิ้ม แล้วแบ่งหน้าที่กันคือคนหนึ่งไปซื้ออาหารมารับประทานกัน อีกคนจะเฝ้าทรัพย์สินไว้

ในขณะที่คนซึ่งไปซื้ออาหารวางแผนว่า ตนจะรับประทานจนอิ่มแล้ว ซื้ออาหารมาให้เพื่อนโดยใส่ยาพิษลงไปในอาหาร เมื่อเพื่อนกินยาพิษตายแล้ว ตนก็จะได้ครอบครองทรัพย์สินทั้งหมดเพียงคนเดียว ในขณะที่คนเฝ้ากองเกวียนก็วางแผน ด้วยการซุ่มรอเพื่อนที่นำอาหารมาแล้วแอบฟันเพื่อนตาย นั่งลงรับประทานอาหารที่เพื่อนนำมา ในที่สุดก็ตายหมดด้วยกันทุกคน ความรุนแรงของกิเลสจึงจบลงด้วยการ **"ไม่มีใครได้ มีแต่คนตาย"** ดังกล่าว

การเฉลี่ยแบ่งปัน ตลอดถึงการจัดสรรค์ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อตอบสนองความต้องการของคนที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดด้วยความเป็นธรรม ยุติธรรม ใครที่ได้มากกว่าคนอื่นเพราะมีคุณสมบัติความรู้ ความสามารถดีกว่า ก็มีความพร้อมที่จะให้การอนุเคราะห์สงเคราะห์คนอื่น อันเป็นการสร้างจุดยึดเหนี่ยวทางใจของกันและกันไว้ เพราะการสืบต่อของโลกของสังคมนั้นอาศัยการให้การรับเป็นฐานสำคัญตลอดมา

การอยู่ในระเบียบวินัยเดียวกัน ที่ทางพระพุทธศาสนาท่านใช้คำว่า **มีศีลเสมอกัน** หมายถึงแต่ละคนต่างมีความเคารพในกฎเกณฑ์ กติกา ศีล กฎหมาย ที่เป็นหลักอยู่ร่วมกัน ในสังคมใดก็ตามที่คนขาดความเคารพ ศีล กฎหมาย ระเบียบ กติกาของสังคม นอกจากจะทำตนให้มีปัญหาแล้ว ยังนำความเดือดร้อนมาสู่หมู่คณะที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ด้วย สังคมใดก็ตามที่คนภายในสังคมอยู่ในระเบียบวินัยเป็นอันดี การอยู่ร่วมกันด้วยความปกติสุขมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็จะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้

การมีความเห็นตรงกัน ที่ท่านเรียกว่า **ทิฏฐิสามัญญตา** คือมีความเห็นเสมอกัน ซึ่งในแง่ของความเป็นจริงค่อนข้างทำได้ยาก ลักษณะทางสังคมท่านจึงมีจุดยึดเหนี่ยวร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประนีประนอมประสานประโยชน์กัน เพื่อเห็นแก่สิ่งที่ตนยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่นเห็นแก่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เห็นแก่พ่อแม่ ครอบครัว วงศ์สกุล ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือสถาบันหลักของชาติ คือ **ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์**

คุณลักษณะของความเป็นชาติไทย ที่ปรากฏในเพลงชาตินั้น พึงสังเกตว่า ความสงบเป็นผลรวมที่ทุกชีวิตมีความต้องการร่วมกัน นิสัยรักสงบจึงเป็นเรื่องธรรมชาติของชีวิต เพียงแต่ว่าเขาจะรักสงบด้วยวิธีใดเท่านั้นเอง ความสามัคคี ความกล้าหาญ เป็นพลังร่วมกันที่จะมุ่งมั่น

เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาให้เกิดความสงบขึ้น แต่ความกล้าหาญนั้นเอง จะต้องออกมาในรูปของความกล้าที่จะเสียสละ ความรู้สึกบางอย่างที่เป็นการเห็นแก่ตนพวกตน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อย่างแนวความคิดที่ว่า ตัวตายดีกว่าชาติตาย

ดังนั้น หลักการดำรงความเป็นชาติบ้านเมือง จึงต้องอาศัย ความเสียสละประโยชน์สุขของคนภายในชาติ เพื่อให้เกิดเป็นความสุข ความสงบร่วมกันของคนภายในชาติ ทุกสังคมจึงมีหลักในการพูด สัจจวาจาบ้าง สัจจปฏิญญาบ้าง ให้ทุกคนพร้อมที่จะเสียสละเพื่อสถาบันหลักของชาติแม้ว่าตนเองจะต้องสละชีวิต ทรัพย์สิน อย่างคติธรรมในทางพระพุทธศาสนา ที่นำมาเผยแพร่กันทั่วไปว่า

พึงสละทรัพย์ เพื่อรักษาอวัยวะ
พึงสละอวัยวะ เพื่อรักษาชีวิต
แต่เมื่ออนุสรณ์ ถึงธรรมะ
พึงสละทั้งทรัพย์ ทั้งอวัยวะ
แม้กระทั่งชีวิต เพื่อรักษาธรรมะเอาไว้

คำว่า **ธรรมะ** ในที่นี้ ท่านเน้นไปที่สัจจปฏิญาณที่ตนได้ให้ไว้ต่อบุคคล สถาบันอันเป็นที่เคารพสักการะ ซึ่งหมายความว่า ท่านผู้นั้นจะต้องมีความรู้คุณค่าของสถาบันหลัก มีความเคารพเทอดทูนต่อสถาบัน อันสืบเนื่อง

มาจากความรู้รักสามัคคี ที่เป็นหลักสำคัญของความดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสถาบันหลัก อย่างโคลงสยามานุสสติพระราชนิพนธ์ใน **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖** บทแรกว่า

รักราชจงจิตน้อม ภักดี ท่านนา
รักชาติกอปรกรณีย์ แน่วไว้
รักศาสน์กอปรบุญตรี สุจริต ถ้วนเทอญ
รักศักดิ์จงจิตให้ โลกซ้องสรรเสริญ

หลักของสาราณิยธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ ทรงแสดงว่าเป็นคุณธรรมที่จะเสริมสร้าง ความรัก ความเคารพ ให้เกิดการสงเคราะห์ อนุเคราะห์กันด้วยความสุจริตใจ ปิดกั้นไม่ให้มีการทะเลาะวิวาทกัน เป็นผู้สร้าง รักษา พัฒนา ความสามัคคี ช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีเอกภาพทั้งทางความคิด ทางกิจกรรม ทางผลประโยชน์ ที่ทุกคนจะหาจุดกลางทางการประนีประนอมกัน ประสานประโยชน์กัน โดยมีจุดร่วมกันที่ความดำรงอยู่อย่างมั่นคงของ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นหลักสำคัญ

การเสริมสร้างความรู้รักสามัคคี ตามแนวแห่งสาราณิยธรรมนั้น ได้มีการนำมาสร้างขึ้นเป็นเพลงที่จำทรงขับร้องทั้งเดี่ยวและคู่กันอย่างแพร่หลาย เช่น

แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

เนื้อร้อง-ทำนอง : อรทัย วิไลพันธุ์

ไม่มีแผ่นดินไหน ที่จะให้ความสุขเสรี
เศรษฐกิจสังคมดี เท่าแผ่นดินนี้แผ่นดินทอง
ไม่มีแผ่นดินไหน ร่วมใจรักใคร่ปรองดอง
พัฒนาเสริมสร้างไทยผอง เท่าพี่น้องของแผ่นดินไทย

พระประมุขคือขวัญชาติ
ธรรมิกราชพระเกียรติเกริกไกร
เป็นเบ้าหล่อหลอมดวงใจ
ประชาธิปไตยรักษาแผ่นดิน

สุขจริงแผ่นดินฉัน ปัจจัยนั้นพออยู่พอกิน
การศึกษาอนามัยเพื่อท้องถิ่น ให้โลกได้ยินนี่แผ่นดินทอง
ไม่มีชนแดนไหน จิตใจสะอาดทั้งผอง
สงบสว่างเรืองรอง เท่าพี่น้องของแผ่นดินธรรม
ทำงานให้สนุกสนาน เบิกบานเพราะปฏิบัติธรรม
ทำดี เพื่อความดีล้ำ ความชั่วไม่นำทำจิตสดใส
พระสัพพัญญูครูของโลก พ้นทุกข์โศกโกรธหลงใหล
อริยสัจขจัดทุกข์ไกล ธรรมาธิปไตยรักษาแผ่นดิน
สุขจริงแผ่นดินฉัน ศีลธรรมนั้นใฝ่ใจถวิล
ปฏิบัติบูชาเป็นนิจสิน ให้โลกได้ยินนี่แผ่นดินธรรม
ให้โลกได้ยินนี่แผ่นดินทอง

ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น ยังมีการเน้นย้ำเรื่องภารกิจของความเป็นคนไทย ที่ควรจะมีต่อตน ครอบครัว สังคม และสถาบันหลักของชาติไว้ด้วยเพลง

หน้าที่ประชาชนไทย

หน้าที่แล้วต้องมีกันทุกคน ประชาชนประพฤติตนในกรอบ
รักษาสิทธิ์เสรีภาพให้รอบคอบ รับผิดชอบทุกคนเกิดผลดี
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นสมบัติของประชาชนไทย
ประเพณีที่ดียึดไว้ ชาติไทยจะอยู่รอดตลอดกาล

ยังมีเพลงที่เน้นย้ำเรื่องความสามัคคี ที่มักนำไปร้องร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งในตอนหลังมักนำไปใช้ในเวลาบ้านเมืองมีความสับสน มีความขัดแย้งกันเพื่อแสวงหาแนวร่วมของตนเป็นหลัก ทั้ง ๆ ที่เป็นเพลงที่สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดสามัคคีร่วมชาติ เมื่อนำมาปลุกใจกันคราวหนึ่งแต่มักจะเป็นการตื่นตามกันไป โดยการชี้นำของกลุ่มคนที่ต้องการแนวร่วมของตน ในที่สุดมักจะถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสนองตัณหาของคนบางพวก บางหมู่ จนบางคราว กลายเป็นความแตกแยกร้าวฉานกันระหว่างคนภายในชาติ เจตนารมณ์เดิมของเพลง ที่ต้องการให้เป็น **สามัคคีร่วมชาติ พุทธศาสน์รวมใจ** ก็กลับลืมเลือนไป นำไปใช้ในแนวแบ่งฝ่ายรบกันเอง ของคนไทยด้วยกัน นั่นคือเพลง

สามัคคีชุมนุม

เนื้อร้อง เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี

ทำนอง Auld Land Syne

พวกเราต่างมาชุมนุม ต่างคุมใจรักสมัครสมาน
ล้วนมิตรจิตชื่นบาน สราญเริงอยู่ทุกผู้ทุกนาม
*(สร้อย) อันความกลมเกลียว กันเป็นใจเดียวประเสริฐศรี
ทุกสิ่งประสงค์จงใจ จักเสร็จสมได้ด้วย***สามัคคี**

กิจใด ธ ประสงค์มี ร่วมใจภักดีพระจอมสยาม
พร้อมพรึบดังมือเดี่ยวยาม ยากเย็นเห็นง่าย บ่ หน่าย บ่ วาง(สร้อย)
ที่หนักก็จักเบาคลาย ที่อันตรายก็ขจัดขัดขวาง
ฉลองพระเดช บ่ จาง กตเวทิคุณพระกรุณา(สร้อย)
สามัคคีนี่แหละล้ำเลิศ จักชูชาติเชิด**พระศาสนา**
สยามรัฐจักวัฒนาปรา -กฎฟุ้งเฟื่องกระเดื่องแดนดิน(สร้อย)

จะพบว่าเพลงในแนวส่งเสริมให้เกิดความรักชาตินั้นจะเน้นหนักในเรื่องสามัคคีธรรมไว้ทุกเพลง บางคราวมีความขัดแย้งกัน คนไทยก็ยังมีเพลงที่ปลุกเร้าให้พยายามประนีประนอมปรองดองกัน โดยใช้สถาบันหลักของชาติเป็นจุดยึดเหนี่ยวร่วมกัน ประนีประนอมกัน เพราะเมื่อเรามองประวัติศาสตร์ของชาติไทยแล้ว มักมีการรวมพลังกันต่อสู้ป้องกันภัยที่มาจากอริราชศัตรูภายนอก แต่เมื่อเสร็จศึก

ภายนอกแล้ว มักจะทะเลาะวิวาทกันเองอยู่เสมอ ณ จุดนี้เองหากลองหลับตามองประวัติศาสตร์แต่ละตอน จะพบว่าเกิดจากแรงดันของวิวาทมูลที่กล่าวไว้ในตอนต้นนั้นเอง และสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการขัดแย้งกันมักจะเป็น **อำนาจ ผลประโยชน์ สตรี ศักดิ์ศรี** สรุปแล้วคงไม่อื่นไปจากหลักที่ว่า **ชาวบ้านทะเลาะกันเพราะกาม นักบวชทะเลาะกันเพราะทิฏฐิ** เมื่อต่างฝ่ายต่างประสบความสูญเสีย ได้รับบทเรียนกันพอสมควรแล้ว สติสัมปชัญญะจะกลับคืนมา พอจะพูดจาทำความเข้าใจกันได้ เพลงในแนวเลิกแล้วต่อกัน มาเริ่มต้นกันใหม่ ตลอดถึงบทความ การบรรยาย ปาฐกถา อภิปราย ในแนวเดียวกัน ก็เริ่มเกิดขึ้นแพร่หลายในห้วงเวลาหนึ่ง เช่น

เพลงลืมเสียเถิด

ครอบครัวยิ่งใหญ่คือชาติไทยของเรา ทั้งสองล้นเกล้าคือบิดรมารดา
เหล่าประชากรเหมือนพี่น้องคลานตามกันมา เป็นของแน่ว่าย่อมมีผิดพ้องหมองใจ

คิดไปเหมือนลิ้นกับฟันนั้นหนา ถึงคราวพลาดท่าจังหวะพาผิดไป
เมื่อฟันกัดลิ้นยังเกิดมีเลือดรินรำไร อย่าไปใส่ใจไม่นานหายพลัน

ดังเพื่อนไทยที่เคยหมองใจกันมา โปรดลืมเถิดหนา คิดว่าผ่านไปเหมือนฝัน รักกันดีกว่าหันหน้าสามัคคีกัน ร่วมสมานฉันท์ป้องกันแคว้นไทย

น้องพี่วิวาทคอยแต่บาดหมางกัน เหมือนคมมีดบั่นใจพ่อแม่แค่ไหน
อีกคนช่องทางคนนอกซ้ำย่ำยีดวงใจ โกรธเคืองเรื่องใดอย่าไปคิดจำ

เรื่องรู้รักสามัคคีที่นำมาเรียบเรียงจากแหล่งต่าง ๆ นั้นจะพบว่า หลักการสำคัญในการที่จะเสริมสร้าง ความรู้รักสามัคคีขึ้นภายในจิตใจของคนไทย จนสามารถขยายผลแห่งความสามัคคีจากจุดเล็กที่สุดคือคนสองคน ครอบครัว ตระกูล สังคม จนถึงประเทศชาติ อันเป็นส่วนรวมนั้น จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้ประจักษ์แจ้งแก่ใจถึงหลักสามัคคีธรรม ทั้งจากการฟัง การเรียนรู้ การคิด จนเห็นคุณค่าของสามัคคี ที่มีพลังมากพอให้สามารถใช้ความพยายามกระทำทุกอย่าง เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี สำหรับคนที่ยังไม่สามัคคีกัน ประสานสามัคคีกัน สำหรับคนที่เคยสามัคคีกันแล้ว แต่มีเค้าว่าจะแตกร้าวกัน กระชับสามัคคีสำหรับคนที่มีความสามัคคีกันอยู่แล้ว ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ทั้งนี้เป็นเพราะอะไร ?

เพราะว่าความมีธรรมะ คือความสามัคคีหรือธรรมข้ออื่นก็ตาม บางคราวเมื่อถึงเวลาจะต้องใช้อาจจะมีไม่พอใช้ เพราะมีเรื่องที่ตนจะต้องเสียสละ หรือคนอื่นเข้าล่อด้วยผลประโยชน์ต่าง ๆ หรือมีคนอื่นมาสร้างหลักฐาน หรืออ้างเล่ห์อย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดความระแวงได้ อย่างพวกกษัตริย์ลิจฉวี แห่งแคว้นวัชชี ที่ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักสามัคคีธรรม โดยมีจุดยึดเหนี่ยวอยู่ที่หลัก**อปริหานิยธรรม** แต่พอถูกวัสสการพราหมณ์ หาวิธีสร้างความระแวงบ่อย ๆ

เท่านั้น เกิดความแตกสามัคคีอย่างไม่น่าเชื่อ บ้านเมืองที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต จนสามารถขยายกำแพงเมืองออกไปถึง ๗ ชั้น กลับพ่ายแพ้เพราะแรงยุให้เกิดความแตกแยกของคนนอก นั่นย่อมเป็นการแสดงว่า

พลังของความสามัคคี ที่มีการพูดกันนั้นมีเหมือนกัน แต่มีไม่พอใช้ในยามที่ถูกยั่วยุให้เกิดความระแวงกัน การรู้คุณค่าของสามัคคีจึงต้องฝังลึกเข้าถึงจิตวิญญาณ จนพร้อมที่จะทำทุกอย่างเพื่อรักษาสามัคคีธรรมไว้ให้ได้ อย่างที่พูดกันว่า **ตัวตายดีกว่าชาติตาย** *เพื่ออนุสรณ์ถึงธรรม บุคคลพึงสละทั้งทรัพย์ ทั้งอวัยวะ แม้กระทั่งชีวิตเพื่อพิทักษ์ธรรมไว้* เป็นต้น

คุณธรรมในการสร้าง รักษา พัฒนาความสามัคคีที่เป็นหลักจริง ๆ จึงอยู่ที่ความรู้คุณของสามัคคี และโทษของความแตกสามัคคี ทุกขั้นตอน จนถึงผลที่คนรุ่นต่อไปจะได้รับจากคนรุ่นก่อนที่มีความสามัคคีกัน และแตกแยกกัน เพราะนั่นคือ **มรดกแห่งความดี และมรดกบาป** ที่คนรุ่นก่อนสร้างไว้ เมื่อมองจากหลักของพระพุทธศาสนาจะต้องมองลึกไปถึงสุคติและทุคติ ที่เป็นผลจากการร่วมกันอย่างมีความสามัคคีในโลกมนุษย์ แล้วบังเกิดในสุคติหลังจากตายแล้ว การบังเกิดในทุคติ เพราะสร้างความแตกสามัคคีของพระเทวทัต และพวกจำนวนมาก จากความรู้พัฒนาไปได้ถึงระดับนี้ จะมีความมั่นคงมากขึ้น เพราะหิริโอตตัปปะ

ที่เป็นธรรมคุ้มครองโลก จะเพิ่มขึ้นเป็นหลักใจตามไปด้วย

ในกรณีของคน ที่ตนจะอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี จะต้องมีความรัก หรือเมตตาได้ก็ยิ่งดี ซึ่งจะเห็นได้ว่าในหลักสาราณิยธรรม ๖ ประการที่กล่าวมาแล้ว องค์ธรรมหลักจริง ๆ คือ ปัญญา กับ เมตตา นั่นเอง การมองคนอื่นด้วยเมตตานั้น เมื่อแสดงออกมาเป็นหลักการอยู่ร่วมกัน คืออยู่ร่วมกันฉันมิตร ของคนที่มีความรู้สึกเป็นกัลยาณมิตรที่แสดงออกมาใน ๔ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

*มีความอุปการะต่อกัน พร้อมที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน แนะนำตักเตือนบอกกล่าวในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และ**มีความรักความเมตตากันอย่างจริงจัง*** เป็นหลักของคนที่อยู่ร่วมกันอย่างใจประสานใจ มีความแตกต่างกันเฉพาะร่างกาย แต่ใจประสานเป็นอันเดียวกัน ดังที่พระอนุรุทธเถระเป็นต้น ได้แสดงไว้นั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม สามัคคี คือความแตกสามัคคีนั้น อาจจะเกิดขึ้นจากความพยายามของคนอื่นซึ่งตามปกติแล้ว มักจะออกมาในรูปของ

๑. การจ้างวาน ล่อด้วยผลประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นมาจากการที่คน ๆ นั้น สามารถสร้างความร้าวฉานให้เกิดขึ้นในกลุ่มคนที่สามัคคีกัน

๒. ส่อเสียดให้โกรธกัน ริษยากัน แข่งดีกัน ให้เกิดความหลงผิดเข้าใจผิดต่อกัน จนถึงจุดที่ทนทานไม่ได้

๓. สร้างให้เกิดความระแวงกัน หวาดกลัวกัน จนสูญเสียความรัก ความสามัคคีกันในที่สุด ที่ท่านสรุปการสร้างสามัคคีเภทไว้เป็น ๔ แนวคือ

สวัสดิการ ให้ผลประโยชน์แก่คนพวกหนึ่ง เพื่อแย่งคนเหล่านั้นมาเป็นพวกตนเป็นเครื่องมือของตน จนถึงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของตน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับ

สัมพันธไมตรี พยายามเข้าหาคนที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่ตน เพื่อใช้คนเหล่านั้นเป็นเกราะป้องกันตน จนกลายเป็นเครื่องมือ ในการสร้างความแตกแยกขึ้นภายในกลุ่มคนนั้น ๆ ด้วยการเร่งเร้าให้เกิดวิวาทดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นขึ้นภายในจิตของคนอีกกลุ่มหนึ่ง

นารีพิฆาต ใช้สตรีที่ฝึกปรือมาดีแล้ว เป็นเครื่องมือในการสร้างความร้าวฉาน ระหว่างคนสองคนหรือหลาย ๆ คน ส่วนการสร้างให้เกิดแนวใด ย่อมขึ้นกับเหตุปัจจัยที่จะใช้ในกรณีนั้น ๆ

วินาศกรรม การสร้างข่าว ซุบซิบ นินทา บัตรสนเทห์ เรื่อยไปจนถึงวางระเบิดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่าย เพื่อให้คนเหล่านั้นมีความระแวง สงสัยกันเอง ทำนองที่พูดกันว่าขึ้นภูดูเสือกัดกัน เสร็จแล้วเขาก็จะมาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ในกาลภายหลัง

การยุยงส่งเสริมให้เกิดความแตกแยก โดยคนผู้ไม่หวังดีต่อกลุ่มคนที่สามัคคีกันนั้น เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ขาดเหตุผลในการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกับคนอื่น ซึ่งคงไปแก้ไขอะไรที่คนอื่นเขาไม่ได้ แต่คนที่รู้และรักสามัคคีจริง ๆ จะต้องใช้ปัญญาทุกกรณีที่เกิดขึ้น และใช้ความรักคุณธรรมคือความสามัคคี การอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ผลของสามัคคี และคนที่มีความสามัคคีอยู่กับตน ให้มั่นคงเอาไว้เสมอไป โอกาสที่จะถูกโยกคลอนจากผู้ไม่หวังดีในลักษณะต่าง ๆ จะมีไม่ได้ตลอดไป

คนไทยควรคำนึง

สิ่งอะไรก็ตาม หากคนเราสามารถสร้างความยอมรับ นับถือ ศรัทธาให้บังเกิดขึ้นได้ ย่อมพร้อมที่จะรัก ทนุถนอมหวงแหนสิ่งเหล่านั้นไว้ จนบางครั้งแม้จะสละชีวิตเพื่อรักษาสิ่งเหล่านั้นก็ยอม ความรู้ รักสามัคคี ก็คงมีลักษณะเช่นเดียวกัน การเรียนรู้เรื่องสามัคคีโดยคำนึงเห็นเป็นความเชื่อมโยงกัน และต้องรับผิดชอบร่วมกัน จะช่วยให้สามารถธำรงรักษาความสามัคคีไว้ได้ตลอดไป โดยควรตระหนักว่า

๑. ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน มีความเคารพศรัทธาในพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นศาสดา ทรงเน้นย้ำทุกขั้นตอนของการศึกษาธรรมปฏิบัติธรรม ให้หมู่คณะอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ทรงตำหนิความแตกแยกสามัคคี จนทรงพร้อมที่จะอยู่ในป่ากับช้าง กับลิง แต่ไม่ทรงยินดีอยู่ร่วมกับหมู่คณะที่มีความแตกแยกกัน พระธรรม พระวินัย ล้วนแล้วแต่มุ่งส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี แม้การบรรลุผลสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาก็เป็นผลมาจากความสามัคคีแห่งอริยมรรค มีองค์ ๘ ประการ การทำตนเป็นคนมีความสามัคคี ยินดีในความสามัคคี และสนับสนุนหมู่คณะที่สามัคคีกัน การทำตนให้มีความพร้อมที่จะสามัคคีกับคนอื่น และอยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยความสามัคคี จึงเป็นการบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยการบูชาอย่างสูง มีความพร้อมไหมที่จะบูชาพระองค์ด้วยปฏิบัติบูชา

๒. ในฐานะที่ถึงพระธรรมว่าเป็นที่พึ่ง สามัคคีธรรมคือกุศลธรรม ที่อำนวยผลให้เป็นความสุขแก่ปัจเจกชน คณะบุคคล สังคม ประเทศชาติ มีความพร้อมที่จะยึดมั่นในหลักสามัคคีธรรม อันเป็นการปฏิบัติตามพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือไม่

๓. ในฐานะที่ประกาศตนถึพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง พระสงฆ์เป็นคณะบุคคลที่พระพุทธเจ้าทรงประดิษฐานขึ้น

เป็นสังคมตัวอย่าง ที่อาศัยความสามัคคีเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน ด้วยความรัก ความเคารพ การไม่ทะเลาะกัน การสงเคราะห์ มีความสามัคคี และมีเอกภาพโดยมีปัญญา และเมตตา เป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน **พร้อมไหม** ที่จะอยู่ร่วมกันด้วยการปฏิบัติตามจริยาของพระสงฆ์ ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร

๔. ในฐานะที่เป็นพสกนิกรภายในชาติ มีความจงรักภักดีต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ที่ทรงเน้นย้ำเรื่องสามัคคีภายในชาติมาตลอดกาลยาวนาน ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ **ทรงขอให้ทุกคนภายในชาติ รู้ รักสามัคคี** โดยแสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์ ด้วยการพร้อมที่จะประนีประนอม ประสานประโยชน์ ปรองดองกัน เพื่อจะช่วยให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่าง**รู้รักสามัคคี**ตลอดไป ทั้งพร้อมที่จะลืมความผิดพลาด บกพร่องการล่วงเกินกันมาในอดีต ด้วยการลืมความหลังมาตั้งต้นกันใหม่ **ได้ไหม**

๕. ในฐานะที่เป็นประชาชนภายในชาติ ที่บรรพชนได้สืบสานความเป็นชาติต่อกันมาจนถึงปัจจุบันด้วยการอาศัยความรักสงบ มีความสามัคคี มีความเสียสละ และมีความกล้าหาญ มีความพร้อมที่จะสืบสานเอกลักษณ์สัญญลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป

๖. การทะเลาะกันนั้น เพิ่มความรุนแรงทั้งความคิด การกระทำ การพูด จนถึงอาจดึงคนอื่นเข้ามาทำความชั่วร่วมกับตนอีกเป็นอันมาก อันเป็นการเพิ่มบาปให้แก่ตน ในขณะที่ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้มาจากการทำความชั่วด้วยการขัดแย้งกัน เป็นสมบัติติดโลก ที่ไม่มีใครนำติดตัวไปได้ เป็นการสมควรไหมที่จะปิดกั้นกระแสบาปด้วยการอาศัยความรู้รัก สามัคคี อยู่ร่วมกับคนอื่นด้วยความสามัคคี เพื่อสร้างความดีให้ติดตน อำนวยผลเป็นความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย
ผู้บำเพ็ญบุญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

๗. พระพุทธศาสนาสอนให้มองสรรพชีวิตในโลกเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมด ทุกคนจึงเป็นผู้อาศัยโลก หามีใครเป็นเจ้าของโลกไม่ เป็นไปได้ไหมที่คนซึ่งเรายังไม่สามัคคีกับเขา จะได้รับการมองด้วยการยอมรับ นับถือในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์ เพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมกันด้วยความเป็นมิตร

๘. วิวาทมูล คือสาเหตุที่นำไปสู่การทะเลาะวิวาท ดังกล่าวมาแล้ว มีความโกรธ การผูกโกรธ ความริษยา การแข่งดี ตระหนี่เป็นต้นนั้น เป็นไฟที่เผาใจให้ร้อนทุกครั้งที่เขาเกิดขึ้นที่จิต เป็นไปได้ไหมที่จะพยายามป้องกันและ

บำบัดความรู้สึกเช่นนั้น ไม่ให้แผดเผาใจตน จนนำไปสู่ความแตกแยก ร้าวฉาน ทำลายสามัคคีธรรม

๙. ประเทศไทยเรา มีกิจกรรมที่แสดงความจงรักภักดี ความเคารพนับถือ ความศรัทธากันอยู่เสมอ เป็นไปได้ไหมถ้าจะร่วมกัน รู้รักสามัคคี เพื่อเป็นพุทธบูชา ราชสักการะ การแสดงความเคารพ ให้เป็นการถาวร จนเป็นลักษณนิสัย เป็นสัญญลักษณ์ของความเป็นไทย ดังที่ปรากฏในเพลงชาติ

๑๐. แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นที่รวมของแม่น้ำ ลำคลองต่าง ๆ น้ำทุกส่วนที่ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว จะผนึกเป็นเนื้อเดียว มีรสอย่างเดียวกัน ยามเกิดมลพิษก็ผจญมลพิษด้วยกัน เมื่อถูกนำไปใช้ในการอุปโภค บริโภค ก็อำนวยประโยชน์ให้ร่วมกัน แม่เจ้าพระยาได้หล่อเลี้ยงคนไทย ประเทศไทยมานานแสนนาน ทำอย่างไร คนไทยใจจะประสานใจ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้จิตได้สัมผัสรสของ **ความรักชาติ ภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา** ด้วยพลังสามัคคีที่เป็นธรรม ประกอบด้วยธรรม ยุติด้วยธรรม มีธรรมเป็นธง นั่นคือ **สามัคคีร่วมชาติ พุทธศาสน์รวมใจ** มิใช่สามัคคีที่เกิดจากการปลุกระดม เพื่อตอบสนองความต้องการ ความถูกใจของผู้ปลุกระดม แต่ทุกข์ระทมกลับมีแก่คนอื่น เพราะ

รสของสามัคคี ที่ท่านเรียกว่า สามัคคีรสนั้น จะต้องมีพื้นฐานมาจากความรู้ ความรัก ความเคารพ ความภักดี ความเป็นผู้ศรัทธา เสียสละ มีจิตมุ่งไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นเป้าหมายร่วมกัน ขอให้หันมามองคติธรรม สร้างสำนึกจากบทเพลง ลุ่มน้ำเจ้าพระยา กันเถิด

ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเห็นสายธาราไหลล่อง
เพียงแต่มองหัวใจปั่นป่วน
น้ำไหลไปมักไม่ไหลทวน
ชีวิตเราไม่มีหวน ไม่กลับทวนเหมือนเดิม
เราเกิดมา ผูกใจรักกันดีกว่า
เพราะว่าชีวาแสนสั้น
เราอย่าได้ กระเทือนหัวใจต่อกัน
ทิ้งชีวิตอันสุขใจ
อย่าแตกกันเลยรักไว้ชมเชยชิดมั่น
จงผูกพันรักกันที่ใจ
ขอจงเป็นเหมือนเช่นนกไพร
ที่เหิรบินคู่กันไปหัวใจคู่กัน

พุทธสาสนีที่ทรงพร่ำสอน

ภิกษุทั้งหลาย อย่าเลย พวกเธออย่าบาดหมาง
อย่าทะเลาะ อย่าแก่งแย่ง อย่าวิวาทกันเลย

ภิกษุทั้งหลาย ความอดทน ความสงบเสงี่ยม เห็นปานนี้
ได้มีแล้วแก่พระราชาเหล่านั้นผู้ถือศาสตราวุธ
การที่พวกเธอบวชในพระธรรมวินัยที่เรากล่าวดีแล้วอย่างนี้
จะพึงอดทนและสงบเสงี่ยมนั้น ก็พึงเจริญงอกงาม
ในพระธรรมวินัยแน่

พวกเธอพร้อมเพรียงกัน ยังปรองดองกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุจน้ำนมสดกับน้ำ มองดูกันด้วยดวงตาอันเป็นที่รัก อยู่หรือไม่

เธอทั้งหลาย เห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย
และความไม่วิวาท โดยความเป็นธรรมอันเกษม
จากภัยแล้ว จงเป็นผู้พร้อมเพรียง มีความประนีประนอม กันเถิด

นี้เป็นพุทธสาสนี

บุคคลใดใฝ่รักสามัคคี ขอให้มีสุขสันติ์นิรันดร์เทอญ